

Katedra: Katedra filosofie
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Humanitní studia a Španělský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Senát České republiky: Analýza a hodnocení Senat of the Czech republic: Analyse and Evaluation

Bakalářská práce: 12-FP-KFL-137

Autor:
Jan Vondrouš

Podpis:

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Martin Brabec, Ph. D.

Konzultant: Mgr. Ing. Martin Brabec, Ph. D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
53	0	2	1	17	1

V Liberci dne: 23. 4. 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Senát České republiky: Analýza a hodnocení

Jméno a příjmení autora: Jan Vondrouš

Osobní číslo: P09000452

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 23. 4. 2012

Jan Vondrouš

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval Mrg. Ing. Martinu Brabcovi, Phd. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce.

Anotace

Předmětem bakalářské práce „Senát České republiky: Analýza a hodnocení“ je analýza druhé komory parlamentu České republiky a snaha porovnat klady a zápory existence druhé komory. První část práce se zabývá širším a obecnějším okruhem politických témat (jako např. politický systém, parlamentarismus, bikameralismus, parlament, horní komora parlamentu). Druhá část práce se zabývá aplikací těchto obecných principů přímo na Českou republiku. Hlavní pozornost druhé části práce je věnována tématu Senátu České republiky. Je proveden rozbor historie Senátu, funkcí Senátu a na závěr legitimacy Senátu. Závěr práce dochází k otázce, zdali má Senát oprávněné místo v Ústavě České republiky.

Klíčová slova

Politický systém, liberální demokracie, parlament, bikameralismus, horní komora, Ústava České republiky, Senát České republiky

Annotation

The subject of the Bachelor Degree Thesis „Senat of the Czech republic: Analyse and Evaluation“ is an analysis of the second chamber of Parliament of the Czech republic and the effort to compare the pros and cons of the second chamber. The first part of the Bachelor Degree Thesis deals with the broader and more general range of political topics (such as political system, parliamentarism, bicameralism, parliament, second chamber of the parliament). The second part of the Bachelor Degree Thesis deals with applications of these general principles directly to the Czech republic. Main focus of the second part of the Bachelor Degree Thesis is devoted to the topic of the Czech Senate. Analyzed the history of the Senate, the Senate functions and finally the legitimacy of the Senate. The conclusion is the question whether the Senat has a rightful place in the Constitution of the Czech republic.

Keywords

Political system, liberal democracy, parliament, bicameralism, second chamber, Constitution of the Czech republic, Senat of the Czech republic

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Úvodem k první kapitole.....	9
3 Politický systém.....	10
3.1 Liberální demokracie.....	11
3.1.1 Dělení liberální demokracie.....	12
3.1.1.1 Prezidentské systémy.....	12
3.1.1.2 Parlamentní systémy.....	13
3.1.1.2.1 Premiérský parlamentarismus.....	15
3.1.1.2.2 Parlamentní systém s převahou zákonodárného sboru.....	15
3.1.1.3 Parlament.....	16
3.1.1.3.1 Funkce parlamentu.....	16
3.1.2 Bikameralismus – Dvoukomorový parlament.....	17
3.1.2.1 Horní komora.....	19
3.1.2.1.1 Funkce druhých komor.....	20
3.2 Shrnutí.....	22
4 Úvodem k druhé kapitole.....	23
5 Politický systém České republiky.....	24
5.1 Funkce Ústavy.....	25
5.2 Parlamentarismus v České republice.....	26
5.3 Dělbá moci v ČR.....	26
5.4 Parlament České republiky.....	28
5.4.1 Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky.....	28
5.4.1.1 Funkce poslanecké sněmovny.....	29
6 Senát parlamentu České republiky.....	29
6.1 Vznik Senátu.....	30
6.2 Senát České republiky jako druhá komora parlamentu, definice a jeho hlavní funkce.....	32
6.3 Volby do Senátu.....	33
6.3.1 Efekt většinového volebního systému s uzavřeným druhým kolem na volby do Senátu.....	34
6.3.2 Kandidatura do Senátu.....	35
6.3.3 Volební účast.....	36
6.4 Funkce Senátu.....	37
6.4.1 Legislativně korektivní funkce.....	37
6.4.2 Ústavodárná funkce.....	38
6.4.3 Organizační a kreační působnost.....	39
6.4.4 Mezinárodní funkce Senátu.....	39
6.4.5 Kontrolní funkce.....	40
6.4.6 Vnitřní funkce Senátu (Senát o sobě samém).....	40
6.4.7 Funkce reprezentativní.....	41
6.5 Shrnutí.....	42
7 Legitimita Senátu parlamentu České republiky.....	44
7.1 Diskuse okolo Senátu v letech 1993–1996.....	44
7.2 1996–Současnost.....	46
8 Závěr.....	49
9 Použitá literatura:.....	52

1 Úvod

Téma Senát Parlamentu České republiky jsem si vybral, protože se zajímám o politická témata. Rozhodl jsem se proto zabývat tématem horních komor parlamentu, které jsou často zatracovány. Mezi hlavní důvody toho, proč jsem si vybral Senát, bych uvedl můj podiv tomu, že k volbám do Senátu chodí málo občanů. Při posledních volbách do Senátu se pohybovala volební účast v průměru obou kol okolo 30 %.

Položil jsem si tedy otázku, zdali je takto malá volební účast způsobena tím, že lidé o Senátu nemají znalosti, nebo jsou špatně informováni o funkci horní komory? Mohlo by se jednat i o špatnou zkušenost z minulosti, či vzpomínku na konflikty, které předcházely vzniku Senátu.

Rozhodl jsem se proto na základě těchto pochybností vypracovat systém zařazení horní komory parlamentu České republiky do procesu, na kterém má participovat, tedy do zákonodárného procesu. Hlavními důvody proč Senát mít či nemít jsou podle mě jeho funkce a nástroje, kterými disponuje a které bych rád ve své práci popsal ve vztahu Senátu ke svému partnerovi v zákonodárném procesu, kterým je Poslanecká sněmovna.

Práce by tak měla přiblížit čtenáři obecnou problematiku druhých komor obecně, ale konkrétně a podrobně by měla čtenáři přiblížit hlavně horní komoru Parlamentu České republiky. Myslím si, že je velmi důležité si všimnout, vědět a podílet se na politickém životě státu, ve kterém žijeme.

Nemyslím si, že po přečtení práce se zvedne volební účast v příštích senátních volbách o polovinu, ale myslím si, že čtenáři by po přečtení mé práce mělo být jasnější proč je Senát zakotven v naší Ústavě. Z uvedených argumentů pro a proti, si pak čtenář sám může udělat vlastní názor na Senát Parlamentu České republiky.

V práci budu postupovat od obecnějšího ke konkrétnějšímu. Na úvod vymezím pojem liberální demokracie, který je nejtypičtějším politickým režimem západoevropských, demokratických států. Poté co vymezím obecně, co je to liberální demokracie, přejdu k dělení liberální demokracie a později se budu konkrétně věnovat především parlamentarismu.

Jedním z hlavních znakem parlamentarismu je, že se většinou parlament skládá ze dvou komor, které mohou mít sice rozličné názvy, ale vesměs plní stejné funkce. Vymezením druhých komor a popisem jejich funkcí se bude zabývat další část bakalářské práce.

Po obecném vymezení parlamentarismu, dvoukomorových systémů, horních komor přejdu ve druhé kapitole ke konkrétní aplikaci těchto poznatků na Českou republiku. Zachovám stejné řazení faktů, tedy budu postupovat od vymezení České republiky, jako státu s parlamentním zřízením a budu se věnovat vymezení parlamentu a jeho dvou komor v Ústavě České republiky.

Nejobsáhlejší částí druhé kapitoly bude samotný Senát, který se pokusím podrobit důkladné analýze. Budu se věnovat historii Senátu, volbám do Senátu, funkcím Senátu a na závěr jeho legitimitě, tedy tím, zdali má své oprávněné místo v Ústavním systému České republiky.

V závěru se pokusím shrnout poznatky práce a následně je ohodnotím vlastním názorem, který zaujmu vzhledem k Senátu České republiky. V práci budu využívat převážně metody komparace literatury, kterou budu čerpat z knih a novinových článků.

2 Úvodem k první kapitole

V následující kapitole se budu zabývat vymezením termínu politický režim, a to především politickému režimu – liberální demokracie. Liberální demokracie se dále dělí na parlamentní, prezidentské a poloprezidenstké formy vlády. Hlavní pozornost budu věnovat právě parlamentním systémům a jejich dalšímu rozdělení, protože Česká republika je představitelem parlamentarismu. Prezidentské formě vlády se budu věnovat pouze okrajově pro porovnání a poloprezidenstké systémy pouze zmíním, protože jejich analýza a hodnocení je značně problematické a pro tuto práci nadbytečné.

Princip dělby moci je hlavní otázkou při analyzování parlamentní a prezidentské formy vlády. V další části se tak budu zabírat právě zohledněním těchto kladů a záporů parlamentní a prezidentské dělby moci a přejdu postupně ke skutečnosti, která je pro mou práci důležitá a to k bikameralismu – dvoukomorovému parlamentu.

Dvoukomorové parlamenty v sobě skýtají, jako všechno na světě, své klady i zápory. Touto problematikou se budu zabírat v další části první kapitoly a přejdu i k obecnému vymezení parlamentu a horních komor, jakožto k hlavnímu tématu mé práce. Součástí kapitol o parlamentu a o horních komorách bude i popis jejich funkcí a jejich vzájemná interakce.

Na závěr kapitoly se věnuji výborům, jako speciálnímu nástroji parlamentu. Provedu shrnutí dosavadních poznatků a tak zakončím první kapitolu, která se věnuje obecnému vymezení politického režimu, liberální demokracie, parlamentarismu, bikameralismu, parlamentu a horní komory. V další kapitole přenesu obecné poznatky na konkrétní politickou situaci v České republice.

3 Politický systém

Předtím než se začneme věnovat tématu zákonodárné soustavy České republiky, jejíž součástí je i Senát, který je tématem mé práce, musíme se věnovat tématu politického systému. Politický systém je společensky-ekonomické uspořádání státu, které staví své základy na základě politického myšlení (ideologie). Ideologie vytvářejí prostor pro vznik politický režimů a státy můžeme rozdělit dle politických režimů, které jsou ve státě vůdčí. Nejstarší rozdělení pochází od řeckého filosofa Aristotela, další pak od Thomase Hobbesa, Johna Locka, Montesquieuho. Nás bude zajímat především rozdělení režimů v současnosti. Heywood uvádí rozdělení režimů v moderním světě následující:

- Liberální demokracie (která nás bude zajímat nejvíce),
- nové demokracie,
- východoasijské režimy,
- islámské režimy,
- vojenské režimy.

„Politický systém, nebo režim je termínem širším: týkají se nejen státního mechanismu, ale i struktury a procesů, prostřednictvím nichž se uskutečňuje interakce tohoto mechanismu se společností jako celkem.“¹ Stabilita politického systému je zaručena zevnitř, změna politického systému se může provést pouze skrze revoluci, znamená to tedy, že politický systém zůstává, i když se vnitřní části politického života mohou měnit, například změna vládnoucí politické strany apod. Na základě různorodosti politických systémů, můžeme jednotlivé systémy porovnávat a označovat si ty informace, které mají význam, na rozdíl od informací přebytečných a zbytečných. Politický systém je *„systémem analytickým, neboť obsahuje pouze určitou část chování a vztahů jedinců ve společnosti, tedy nepostihuje člověka jako celek.“²* Tato definice vychází spíše z hlediska vědeckého, nebo také můžeme říci sociologického.

Politický systém je spjat s politickými normami. Politické normy mohou být normy povolující, zakazující, dovolující a jiné. Dělíme je na:

- Formální: Formální normy jsou obsaženy v ústavách a hovoří o získávání politické moci, organizaci politické rivalry, dělbě moci, struktuře nejvyšších orgánů státní moc apod.
- Neformální: Neformální normy, jsou takové, které jsou vázány na politické zvyky a obyčeje a platí na území daného státu.

1 HEYWOOD, A. *Politologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-95-5. s. 45.

2 ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií : [empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě]*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-461-3. s. 51.

Režim, který má strukturu, potřebuje také akceptaci občanů, kteří pod tímto politickým systémem žijí. Systém musí být legitimní a lidé musí být přesvědčeni, že je to ten správný systém. Politické režimy se nadále dělí na 4 dichotomie:

- demokratické a autokratické politické systémy,
- konsensuální a majoritní,
- parlamentní a prezidentské,
- autoritativní a totalitní.³

3.1 Liberální demokracie

Liberální demokracie jakožto politický režim, ve kterém žijeme, nás bude zajímat přednostně. Liberální demokracie je nejčastěji k nalezení jako politický systém ve státech Evropy, Spojených státech amerických a zemích Commonwealthu. Vláda lidu je základním vymezením demokracie, jako ideologie, avšak v liberální demokracii se snoubí více prvků, než je jen vláda lidu. Termín lid je však velmi těžko vymezitelný. Vláda lidu znamená vládu většiny, avšak je třeba myslet i na to, aby nebyla zanedbána práva menšiny. Většinový názor, který se stane vůdčím na území daného státu, je legitimní pouze v případech, kdy vznikl svobodnou, nenátlakovou a všeobecnou volbou. Vznik elity (vládnoucího názoru), jako uzavřené skupiny, která vzniká dědictvím, nebo kooptací je s demokratickým principem neslučitelným.⁴ Na základě úvodního slova k liberální demokracii můžeme shrnout znaky liberální demokracie do následujících sedmi bodů.

Znaky liberální demokracie:

- úředníci (politici), musejí být voleni,
- probíhají svobodné, pravidelně se opakující volby, které jsou férové,
- ve státě je zajištěno rovné, všem přístupné volební právo (všichni se mohou účastnit politické situace ve státě a ovlivňovat ji),
- právo ucházet se o veřejný úřad má otevřeno velká část dospělé populace,
- svoboda projevu občanů, která umožňuje vyjadřovat se a komentovat aktuální politickou situaci,
- možnost občanů mít přístup i k alternativním zdrojům informací (není možné, aby nějaká instituce měla monopol na informace),

3 CABADA, L., KUBÁT, M. a kolektiv. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-076-5. s. 185–187

4 ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie : [srovnávací analýza demokratických politických systémů]*. 2. vyd. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-348-2. s. 33–35.

➤ svoboda sdružování, která umožňuje občanům se sdružovat do větších skupin a rozšířit tak svá práva jako skupina, které jednotlivec nemá. Skupiny pak zajišťují konkurenci na území daného státu.⁵

S termínem, který je synonymem pro liberální demokracii, přišel Robert Dahl, který se snažil navrhnout takový model demokracie, ve kterém by se snoubily prvky demokratického vládnutí lidu a antityranského pojetí vlády a nazval svou teorii liberální demokracie termínem Polyarchie. Termínem polyarchie se snaží Robert Dahl nalézt takovou cestu, která je ještě nehotová, podle Dahla nejsme s demokracií hotovi, zatím se jí stále pouze přibližujeme. Zajištění ochrany před tyranskou vládou pak Dahl vidí především ve všeobecném volebním právu, které mají všichni občané bez rozdílu a mohou jím vyjádřit své zájmy, volební preference apod. V polyarchii existuje: „*vysoká tolerance opozice, dostatečně silná, aby brzdila sklony k svévolnému vládnutí a natolik široká, aby zaručovala spolehlivou úroveň odpovědnosti vůči lidu.*“⁶ Demokracie je podle Dahla pouze ideologií, která je příliš obecná. Pojem polyarchie však nesmíme zanedbávat, jelikož ho můžeme nacházet u stále většího počtu států. Tento politický systém je uznán ve státě za platný v momentě, kdy ve státě probíhají svobodné volby a je v nich účastna více než jedna politická strana.

3.1.1 Dělení liberální demokracie

Dělení liberální demokracie probíhá v principu na tři hlavní typy: parlamentní, prezidentské a poloprezidentské formy vlády. K jednotlivým systémům se také pojí státní uspořádání, ve kterém se mohou nejčastěji objevovat. Parlamentní forma vlády se objevuje většinou ve státním uspořádání republikánském, ale i v monarchii. Typickým znakem je dělení moci mezi složkou moci výkonné i zákonodárné, ale zároveň jejich kooperace. S prezidentskou formou vlády je slučitelné pouze zřízení republikánské. Právě kritérium dělby moci je jedno z nejdůležitějších, které musíme uvážit při rozboru liberální demokracie. Důležitou roli hrají politické strany a stranické systémy, které výrazně zasahují do následujícího složení parlamentů a v některých zemích i do obsazení prezidentského úřadu.

3.1.1.1 Prezidentské systémy

Prezidentský systém si zakládá na striktní dělbě moci, především striktně odděluje zákonodárnou a výkonnou moc. Parlament je všemocný v zákonodárné soustavě, ale nemá žádnou exekutivní (výkonnou) moc. Prezident na druhé straně je všemocný po stránce exekutivy, ale nemá žádné zákonodárné pravomoci. Prezident si i vybírá a jmenuje členy vlády, kteří jsou v podstatě jeho „úředníky“,

5 HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., ŠEDO, J. *Politické systémy*. 1. vydání. Brno : Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-23-5. s. 20. (7 znaků liberální demokracie (Polyarchie) dle R. Dahla.

6 HEYWOOD, A. pozn. 1, s. 53

kteří vykonávají prezidentovu vůli. Vláda nemusí získávat důvěru a nemůže ji být vyslovena ani nedůvěra, jediná možnost jak vládu odvolat a rozpustit vede přes prezidenta. Striktní rozdělení moci se dodržuje v prezidentské formě vlády i tak, že prezident nemůže rozpustit parlament, což ještě více podtrhuje nezávislost obou složek.

Pro udržování dělby moci se užívá v prezidentském systému principu brzd a rovnovah, který v praxi funguje tak že prezident je sice ve svých rozhodnutích neomezený, ale pro některá z nich potřebuje souhlas parlamentu a na druhou stranu zákony navržené a schválené parlamentem potřebují prezidentův podpis. Funkčnost prezidentského systému je značně ovlivněna politickými stranami. V USA, které jsou nejtypičtějším příkladem prezidentského systému, existuje bipartismus, tedy systém dvou silných politických stran. Problém nastává v momentě, kdy prezident je zvolen za jednu stranu, ale do parlamentu se dostane opozice, tedy politická strana, která sice nedosadila do prezidentského úřadu svého kandidáta, ale získala většinu v parlamentu. *„Přesto systém funguje, tato skutečnost je dána nedisciplinovaností severoamerických politických stran, díky níž prezident může hledat podporu pro své návrhy i u členů parlamentu z jiné než jeho strany.“*⁷

Prezidentská forma vlády v USA slouží za vzor mnoho dalším prezidentským systémům, která ve své podstatě vycházejí z amerického prezidencialismu. V prezidentských systémech je prezident volen přímo, i když v USA prezident není volen v principu přímo. V prvním kole musí prezident získat nadpoloviční většinu hlasů voličů, pokud se tak nestane, dochází ke druhému kolu, do kterého pro zjednodušení postupují pouze dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů. Prezident má pevně stanovené volební období, které se pohybuje mezi 4–8 lety a prezident může být zvolen maximálně dvakrát po sobě.

Prezident může být odvolán pouze za výjimečných událostí, které jsou vyjmenovány např. v dodatku ústavy USA, který definuje, kdy je prezident odvolatelný. Je to v případě zneužití úřadu prezidenta, velezrady, podplácení a jiných zločinů či špatného chování.

Prezidentské systémy můžeme dělit na:

- severoamerický prezidencialismus,
- jihoamerický prezidencialismus.

3.1.1.2 Parlamentní systémy

Parlamentní systémy nedodržují striktně systém dělby moci, který zajišťuje to, aby žádný z členů, který se vyskytuje v jedné státní moci, se nenacházel v další státní moci. V parlamentním systému se může stát, že premiér je i členem parlamentu, tedy zastává jak moc výkonnou, tak i zákonodárnou, což je častým místem střetu mezi zastánci a odpůrci parlamentní formy vlády z důvodu, že

⁷ CABADA, L., KUBÁT, M. pozn. 3, s. 192–193.

nedochází ke striktní dělbě moci. Výkonná a zákonodárná moc nejenže spolupracují, ale vzájemně se doplňují. Parlament, jako zákonodárný orgán velmi silně ovlivňuje činnost orgánu výkonného (vlády). Bez podpory parlamentu a následně vyslovené důvěry, nemůže vláda fungovat. Vláda a její předseda je v parlamentním systému oddělena od hlavy státu, i když má právo rozpustit vládu a vypsat nové volby. Prezident formálně nemá žádnou moc, jeho funkce je spíše reprezentativní a i přesto že jmenuje předsedu vlády a její členy, jedná se víceméně o formální kroky, protože bez podpory parlamentu nemůže vláda vzniknout. Pokud je hlava státu pouze formálním zástupcem, není zde důvod, proč by měl být volen přímo, demokratickou volbou lidu, praxe je však odlišná.⁸

Parlamentní forma vlády se vyznačuje následujícími znaky:

- Složení vlády je výsledkem voleb do parlamentu (poslanecké sněmovny) a je dáno silou jednotlivých politických stran
- vláda je sestavená z osob, které jsou členem parlamentu, zpravidla se jedná o čelné představitele strany, nebo stran, které představují většinu
- vláda je odpovědná parlamentu, a to tak, že musí mít jeho důvěru a že může být obvykle dolní komorou parlamentu (poslaneckou sněmovnou) donucena k rezignaci
- je možné měnit datum voleb a to v případě, že je vláda rozpuštěna, nebo nezíská důvěru parlamentu
- v čele vlády je předseda (premiér), který je i členem parlamentu, existuje zvláštní hlava státu (monarcha, nebo prezident), který není součástí exekutivy.⁹

V současnosti se nesetkáváme s čistým projevem parlamentarismu, ale spíše s jeho modifikacemi, které si ryzí parlamentarismu různě upravují:

- Premiérský parlamentarismus,
- parlamentarismus s převahou zákonodárného sboru (parlamentu),
- parlamentarismus se silným vlivem politické strany.

⁸ Viz. CABADA, L., KUBÁT, M. pozn. 3, s. 189.

⁹ Viz. HEYWOOD, A. pozn. 1, s. 123.

3.1.1.2.1 Premiérský parlamentarismus

Nejtypičtější příkladem premiérského parlamentarismu je Velká Británie. Název odkazuje k velmi silné, nezpochybnitelné a výhradní roli premiéra (předsedy vlády). Politická strana, která zvítězí ve volbách do dolní komory parlamentu, počítá s tím, že jako vítězná strana ve volbách, dosadí na místo premiéra svého předsedu. Voliči se tak fakticky stávají nejenom voliteli strany, ale také vědí, že jejich volba určí budoucího premiéra. Premiér má silnou pozici i díky tomu, že jeho strana zvítězila ve volbách a tak má její podporu v parlamentu. Dělbá moci pak svrhává těžiště na moc výkonnou a tak dochází k jevu, který v britském premiérském parlamentarismu vede k tomu, že fakticky vláda hlasuje o nedůvěře parlamentu, který může následně rozpustit a vyslat nové volby. Podobný systém můžeme najít i v Německu, kde roli premiéra přebírá kancléř. Premiér a vláda tak jsou nejsilnější politickou silou v dané zemi.

3.1.1.2.2 Parlamentní systém s převahou zákonodárného sboru

Oproti premiérskému parlamentarismu se zde těžiště v dělbě moci přelévá na stranu zákonodárného sboru, který dává důvěru a legitimizuje vládu, která nemůže vzniknout bez podpory parlamentu. Jedním ze základních prvků tohoto systému je multipartismus, což znamená, že zde neexistují pouze dvě silné politické strany, ale výsledek voleb do parlamentu je poměrný, tudíž politické strany nejsou schopny vytvořit většinu sami a musí tak vyjednávat s jinými stranami. Získání důvěry pro vládu tak může být značně problematické. Hlavním nástrojem je konsenzus (dohoda) ke které dospějí politické strany na základě vyjednávání. Pro získání důvěry potřebuje vláda získat nadpoloviční většinu v parlamentu.

Vlády se na základě toho, jaké je politická situace v parlamentu se dělí na:

- Vlády schopné ujmout se funkce: jsou to vlády životaschopné, jsou schopny získat nadpoloviční většinu v parlamentu a získat tak důvěru.
- Vlády, které nejsou schopné vládnout: nejsou schopné zajistit si podporu poslanců v parlamentu k získání důvěry a to opakovaně.¹⁰

Vlády, které jsou sestaveny vítěznou politickou stranou, která však nezískala nadpoloviční většinu křesel v parlamentu, čeká velmi obtížně vyjednávání s ostatními politickými stranami, se kterými se nakonec sjednotí do koalice. Koalice stran, která se uzavírá podepsáním koaliční smlouvy, by měla zajistit důvěru vládě a následnou podporu vládě při přijímání zákonů v parlamentu. Tato problematická skutečnost získávání podpory u dalších politických stran a vytváření koalic činí parlamentní systémy s převahou zákonodárného sboru nestabilní a neúčinné, pokud je vyjednávání neúspěšné.

¹⁰ ŘÍCHOVÁ, B. Pozn. 4, s. 64.

3.1.1.3 Parlament

*„V psaných ústavách se jim dostává čestného místa, protože se o nich pojednává před exekutivou a soudnictvím. Fungují jako komory, ve kterých diskutuje národ, jako veřejná fóra, která před po očima veřejnosti projednávají vládní politiku a rozebírají hlavní témata dne“.*¹¹ Cesta k parlamentům, jak je známe dnes, byla dlouhá a trnitá. Nejdůležitějším obdobím vývoje parlamentů bylo období mezi 19. a 20. stoletím. Důvody k tomu, aby parlamenty existovaly a jejich důležitost stoupala, se začaly objevovat v závislosti na rozšiřujícím se všeobecném volebním právu po celé Evropě. Z počátku parlamenty sledovaly pouze zájmy několika vybraných skupin obyvatel, které musely být zpravidla majetné, aby své místo v parlamentu našly. S rozšiřováním volebního práva se ovšem okruh zastoupených skupin obyvatelstva rozšiřoval a zastoupení v parlamentu na základě všeobecného, rovného, přímého, tajného volebního práva se stalo jedním ze základních, stavebních kamenů demokracie.¹²

Parlament se stal významnou institucí i z pohledu občanů, jakožto nástroj reprezentace, kdy občané přímo volí zástupce, kteří mají následně reprezentovat jejich přání a zájmy. Vnitřní struktura parlamentu se dělí na parlamenty:

- unikameralismus: parlament, který má pouze jednu komoru (zpravidla dolní)
- bikameralismus: parlament, který se dělí na dvě komory, zpravidla na horní a dolní komoru. Bikameralismus je možné dělit na další typy dle toho, jaké pravomoci a jakou sílu má jedna komora nad druhou. Můžeme tedy hovořit o symetrickém nebo asymetrickém bikameralismu.

3.1.1.3.1 Funkce parlamentu

- přijímat zákony,
- veřejná přístupnost, tedy skutečnost, že lidé se mohou veřejně účastnit jednání horní, nebo dolní komory a tak přímo dohlížet na rozhodnutí, ke kterým dochází,
- reprezentativní funkce a funkce legitimizace. Vláda je složená z předních členů politických stran, které zvítězily ve volbách a aby mohla fungovat, potřebuje, aby ji byla vyslovena důvěra od parlamentu. Reprezentativní funkce je důležitá především tím, že zprostředkovává vztah mezi veřejností a vládou,
- zvláštní a problematické funkce parlamentu jsou pak výběr a příprava talentů a kontrola,
- funkce kontrolní, která může být v některých případech značně ideologická, jelikož může parlament být poskládán téměř jednobarevně, jednou politickou stranou a stejně tak i vláda,

11 HEYWOOD, A. Pozn. 1, s. 329.

12 Viz. HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., ŠEDO, J. Pozn. 5, s. 133 a dále.

tedy vláda se sice zodpovídá parlamentu, ale ten velmi ochotně svoji ochranou funkci podceňuje a může se tak stát i nástrojem totalitního režimu.

3.1.2 Bikameralismus – Dvoukomorový parlament

Jestli druhé komory zřídit či nezřídit je jednou ze základních otázek pro každý stát, který je uspořádán v duchu politického režimu liberální demokracie. Tato otázka nemůže být považována za triviální, a tak tam, kde převládají odpovědi povrchní a demagogické na tuto otázku, tak demokracie ještě nedošla svého uplatnění a hrozí změna politického režimu na autoritářský, nebo totalitní.¹³

Druhé komory nejsou nutným pilířem liberální demokracie, ale podle některých autorů se šance na udržení demokracie zvyšuje, právě díky existenci druhých komor. V některých zemích je existence horních komor pouze skutečností, která vyplynula z historického uspořádání daného státu. Jejich demokratická funkce se naplno projevuje ale právě ve státech, kde jejich existence má zajišťovat demokratický politický režim. Existence druhých komor by měla být principem, který nedovolí, aby někdo příliš dlouho a příliš špatně vládl.

*„Od počátků své existence až do přítomnosti jsou horní komory stále podrobovány kritice, jejich existence není pro všechny samozřejmá, ani přirozená.“*¹⁴ Je horní komora opravdu nutná, má své pole působnosti, má smysl? Nebo se jedná pouze o instituci, která má pouze brzdit rozhodování dolní komory, na které ve většině případů leží zákonodárná odpovědnost?

Druhé komory mohou sice zpomalovat proces přijímání zákonů, ale mohou rovněž zamezit absolutistickému rozmachu dolní komory, která by jinak mohla zákony prosazovat sama bez intervence druhé strany a otevírají tak prostor diskusi a vyjednávání. Díky dvoukomorovému systému, je širší okruh reprezentovaných společenských skupin obyvatel obeznámen o zákonech, které budou přijaty, tak probíhá delší a hlubší diskuse.

Tak se projevuje jedna z nejdůležitějších funkcí dvoukomorových parlamentů a to, že se horní komory stávají ústavní pojistkou. Důvodů proč horní komoru mít je poměrně dost a tyto důvody nám ukazují, že horní komora by měla otevírat prostor diskusi, která je zárukou demokratického principu a měla by zamezit absolutnosti dolní komory, naproti tomu argumentů, které jsou proti horním komorám je méně a většinou se opírají o základní princip, kterým je strach ze síly horních komor, které mohou následně výrazně promlouvat do legislativního procesu. Na druhou stranu pokud druhým komorám chybí síla na ovlivnění legislativní činnosti, která musí být zaručena pro horní komory

13 KYSELA, J. Dvoukomorové systémy. 1. vyd. Praha: Eurolex, 2004. ISBN 80-86432-89-0. s. 18, 19.

14 KYSELA, J. pozn. 13, s. 20.

ústavou, tak jsou označeny za zbytečné. „*Kritika poté může směřovat buď na existenci druhé komory obecně, nebo proti jejich postavení a roli.*“¹⁵

Na druhou stranu musíme z objektivistického hlediska posoudit i případný negativní dopad dvoukomorového parlamentu. Již bylo řečeno, že druhá komora může zpomalovat legislativní proces přijímání zákonů. Čím častěji dochází ke zpomalování legislativního procesu, tím častěji se musí zákony předělávat, tím častěji se ocitá legislativní proces na mrtvém bodě a všichni dobře víme, jak dlouho někdy trvá přijetí zákona. Pokud nemohou obě komory najít konsenzus, svěřují poté finální rozhodnutí do rukou výborů.

Výbor je orgán, který je vytvořen z nějakého vyššího celku a má projednávat určitou událost, po jejímž skončení může svou činnost ukončit. Existují však i výbory, které ve své činnosti pokračují a mění se v instituci. Hlavní funkcí výboru je především diskuse o jednom konkrétním problému a občas se jedná i o důležitější funkci a to rozhodovací funkci v dané věci.

Otázka bikameralismu a unikameralismu je jednou z nejdiskutovanějších a nejzávažnějších v liberálně demokratickém politickém systému a v jeho podsystemech, převážně v parlamentarismu. Vzhledem k obsahu mé práce mě budou převážně zajímat druhé komory a to z hlediska jejich funkcí a struktury.

15 KYSELA, J. pozn. 3, s. 23.

3.1.2.1 *Horní komora*

O horních komorách hovoříme v souvislosti především s historickým vývojem, kde se postupem času objevují, jako instituce, které reprezentují různé společenské vrstvy. V době historického vzniku druhých komor byly jejich pravomoci značně omezeny a v rozhodovacím procesu nemělo jejich rozhodnutí žádnou váhu. Reprezentace společenských vrstev se mění z celostátní reprezentace na reprezentaci jednotlivých států federací, tedy na reprezentaci územních celků daného státu a mají tak především přihlídnout k situaci v daném regionu. Reprezentace však nadále probíhá na celostátní úrovni.

Pravomoci druhých komor postupem času klesají a to v závislosti na tom, že se rozšiřovalo všeobecné volební právo. Trnem v oku bylo rovněž jejich formování do nearistokratického zákonodárného sboru spojené s novým posláním. Názvem Senát jsou označeny horní komory ze dvou třetin a tak se vžil jejich název více, než horní komory.

Smyslem horních komor (Senátů) je tedy reprezentace na celostátní úrovni, zájmy států spolku či federace a tyto územní celky pak chrání před vlivem silnějších vyšších územních celků (např. státy federace, kantony, územní celky).¹⁶

V horní komoře probíhají dva velice významné procesy, o kterých se musíme zmínit a které jsou podstatou schématu zákonodárného procesu, jedná se o procesy:

- kontradiktornosti: svoboda výměny názorů a stanovisek, parlament jako místo vyměňování názorů, přesvědčování oponentů o pravdě a spravedlnosti, místo vyjednávání,
- repetivnosti: opakování úkonů, hledání širší shody, odstraňování nedostatků zákonů, omezení vlivu hnutí mysli jednoho sboru.¹⁷

Výkon moci je v závislosti na druhých komorách daleko více kontrolovaný a minimalizuje pochybnosti v ústavním procesu. Horní komory zaručují občanům ochranu proti neomezené moci pouze jedné komory. V kombinaci dvou komor se diskuse o zákonech rozšiřuje, prodlužuje, nachází se hlubší kontext. Shoda, ke které obě komory dospějí, je podrobena širší a delší diskusi a je projednávána na více místech, než pouze na jednom místě v jeden okamžik.

Předchozí body neříkají, že jedině v ústavách států, které obsahují dvě komory, se může zrodit demokracie v pravém slova smyslu, ale druhé komory jednoznačně demokratizují zákonodárný proces a jejich absence, by měla být nahrazena eventuálně jiným kontrolním orgánem, který zajišťuje kontrolu při zákonodárném procesu.

¹⁶ KYSELA, J. pozn. 13, s. 47.

¹⁷ KYSELA, J. pozn. 13, s. 49.

„Bojovníci proti bikameralismu jsou hlasatelé „absolutistické“ koncepce zastupitelské demokracie.“¹⁸ Kritici či zastánci opírají právě svoji vizi o demokracii. Dle kritiků horních komor může dolní komora vládnout sama, protože dolní komora byla zvolena demokraticky a většinou. Zastánci se opírají o snahu zdemokratizovat společnost ve smyslu již zmíněné hlubší a širší shody a diskuse. Kritice namítají, že legislativní proces se zbrzdí a dochází k oslabení při rozhodování jednotného parlamentu. Zastánci zase vidí klad ve zřízení dvoukomorového parlamentu v možnosti odstoupení zákonodárného sboru od moci výkonné, tedy větší distanc od vlády.

3.1.2.1.1 Funkce druhých komor

- Alternovat princip reprezentace užívaný v komoře první,
- brzdit politické strany, které jsou u moci v komoře první, a brzdit tak rozhodnutí, která nemusejí být dobrá pro většinu voličů a vytvářet prostor pro nová vyvážená rozhodnutí,
- chránit práva a svobody menšin, třeba i pro vůli většiny voličů,
- zkvalitňovat zákonodárství (funkce pojistky, druhá komora jako „záchranná brzda“),
- reprezentovat specifické zájmy (teritoriální, zemské, etnické, náboženské a jiné),
- diverzifikovat politickou reprezentaci (politické strany, jež se účastní legislativním procesem),
- snažit se předejít chybám, které by mohly vzniknout v dolní komorou přijímaných zákonech,
- odkládat rozhodnutí kvůli hledání alternativ či dosažení kompromisu.¹⁹

I sami poslanci by mohli ve své podstatě ocenit druhou komoru, která se zaobírá jejich vytvořenou prací, lobbisté mají daleko těžší práci ve svých procesech přesvědčování senátorů pro jejich věc. Druhá komora nemusí mít rovnocennou rozhodovací pravomoc v legislativním procesu a její funkce je především v odpovědnosti upozorňovat na chyby vzniklé při přijímání zákonů v komoře první. Činí tak v zájmu voličů, které reprezentují, a vyvažují tak sílu politické strany, která obsadila dolní komoru.

Senátoři, mohou být zvoleni za politickou stranu, stejně tak i za sdružení, nebo jako nezávislí kandidáti. Volby by pak měly probíhat cestou přímé volby. Z historie se udržela tradice, že senátor, jako člověk, který má zastupovat nějakou společenskou skupinu, územní, nebo jinou, by měl být člověk starší a zkušenější a tak minimální věk na to, stát se senátorem pohybuje v průměru mezi 35–40 lety.

18 Kysela, J., *Dvoukomorové systémy*. 1. vydání. Praha, 2004. Převzatý citát: Cluzel, J., *L'indispensable sénat*“, in: *Senát ve službách demokracie*, in: EMP č. 4/1999, s. 44.

19 KYSELA, J. pozn. 13, s. 53–54.

Horním komorám, pokud jsou zřízené, přísluší takové pravomoci, kterými se mohou vyjádřit k návrhům projednávaným v dolní komoře. Horní komory musí mít i nástroje, kterými mohou reagovat na přijímané zákony. Když hovoříme o síle horních komor, musíme zmínit i to, do jaké míry může horní komora promlouvat nejen do legislativního procesu, kde se projednávají zákony, ale i do procesu moci výkonné, tedy do návrhů zákonů, které podává vláda. Pokud je horní komora příliš silná, např. je nerozpustitelná a vládne pravomocí vyslovit nedůvěru vládě (běžné v minulosti např. za Francouzské X. Republiky). Na druhou stranu nesmí být horní komora zase příliš slabá, aby nebyla ze zákonodárného procesu naprosto vyloučena.

3.2 Shrnutí

V dnešním světě můžeme najít několik různých pohledů na politické režimy a jejich pestrou specifikaci. Pojem liberální demokracie je politickým systémem, který se nejčastěji objevuje v demokratických státech. O liberální demokracii hovoříme tam, kde existují svobodné volby, je rovné hlasovací právo a voleb se účastní více než jedna politická strana. Liberální demokracii dále dělíme na parlamentní, prezidentskou a poloprezidenstkou formu vlády. Věnoval jsem se především parlamentnímu a okrajově prezidentskému systému. Poloprezidenstký systém jsem ze své analýzy vynechal, vzhledem k jeho specifičnosti a neužitečnosti pro téma mé práce.

Parlamentní a prezidentské systémy se vyznačují striktní dělbou moci, i když jak bylo řečeno v kapitole o parlamentarismu, dělba moci v parlamentním systému není až tak striktní, jako je tomu u prezidentského systému např. v USA. Je třeba říci, že prezidentský systém USA je natolik specifický, že není možné ho příliš porovnávat s jinými systémy.

Parlamentní systém s převahou zákonodárného sboru je asi nejčastějším projevem parlamentarismu, kdy je pro vládu velmi těžké získat důvěru dolní komory parlamentu, která je většinou nejsilnějším aktérem zákonodárné síly na poli dělby moci. Vláda je tak vydána na milost a nemilost dolní komory, která ji teprve uvádí do její činnosti, vyslovením důvěry.

Bikameralismus – dvoukomorový parlament je jedním z projevů parlamentních systémů, které sice nemusí být, ale povětšinou jsou dvoukomorové. K existenci dvoukomorových parlamentů bylo mnoho napsáno a mnoho prodiskutováno, ale závěr diskuse je stále otevřen.

Dvě komory, nebo pouze jedna komora, je jak jsme již řekli jedna ze zásadních otázek parlamentarismu a i když definitivní odpověď nenajdeme, tak najdeme zastánce unikameralismu i bikameralismu. Existence dvou komor se považuje za nejproblematictější otázku parlamentního, ale i prezidentského systému liberální demokracie. Vyjádřil jsem několik myšlenek zastánců i odpůrců vztahující se existenci druhých komor. Na jedné straně unitární vládnutí jedné komory, která může vládnout neomezeně, rychle, bez problémů, ale v podstatě totalitně. Na druhé straně druhá komora sice zpomaluje legislativní proces, ale rozšiřuje pole diskuse, reprezentuje specifické zájmy a měla by předcházet a eventuálně řešit chyby, které se objevily v zákonodárném procesu.

V případě existence dvoukomorového parlamentu se nadále vede diskuse o tom, jak má být silná druhá komora. Můžeme tedy hovořit o symetrickém, nebo asymetrickém bikameralismu, podle toho, jaký k sobě mají obě komory vztah a nástroje, kterými mohou působit. V praxi můžeme říci, že horní komory jsou většinou slabší, než komory dolní.

4 Úvodem k druhé kapitole

V první kapitole bylo mým cílem uvést obecné principy liberální demokracie a její dělení na parlamentní, prezidentskou a poloprezidentskou formu vlády. Vzhledem k tomu, že Česká republika je zemí s parlamentním systémem, věnoval jsem se dále dělení parlamentarismu na parlamentarismus premierský a parlamentarismus s převahou zákonodárního sboru. Jedním z typických znaků parlamentarismu je dvoukomorovost (bikameralismus) parlamentu, který se zpravidla dělí na horní a dolní komoru. O výhodách a nevýhodách bikameralismu bylo mnoho řečeno, ale diskuse nad tímto tématem není stále uzavřena a zřejmě nikdy uzavřena nebude.

Ve druhé kapitole bych se rád věnoval aplikaci jednotlivých poznatků z obecné části konkrétně na parlamentní systém liberální demokracie v České republice. Budu postupovat směrem od obecného ke konkrétnějšímu. Začnu se tedy zabývat Českou republikou a jejím státním zřízením, dále pak Ústavou České republiky a dolní komorou (Poslaneckou sněmovnou). Vzhledem k názvu práce, se budu zabývat obšírněji a detailněji Senátem Parlamentu České republiky, kterému bude věnováno nejvíce pozornosti. Myšlenka bikameralismu je v České republice značně diskutovaná a to právě v kontextu se Senátem České republiky, který je jako druhá komora jen těžce zařaditelný. Jelikož se Senát těžko rodil, začnu s historií Senátu u myšlenek tehdejších politických špiček. Uvidíme, že neodpovídá ani jedné z definic, nebo funkcí, které by měla horní komora plnit, tedy nezastupuje ani žádnou etnickou, náboženskou či jinou skupinu, ale nezastupuje ani žádný celek na území státu.

Další mou snahou v následující kapitole bude zjistit na základě pravomocí a funkcí Senátu Parlamentu České republiky, zdali skutečně platí, že Českou republiku řadíme mezi asymetrické bikameralismy, kde jedna komora je značně silnější co se týče pravomocí nad komorou druhou. Senátu chci věnovat speciální pozornost vzhledem k tomu, že dle mého názoru není značně doceněna jeho hodnota, jakožto stabilizačního nástroje, který funguje jako kontrola vlády dolní komory, která jak uvidíme má sice silnější pravomoci, ale jsou i situace, ze kterých se Senát vynechat nedá a je zapotřebí získat jeho souhlas.

5 Politický systém České republiky

První část následující kapitoly budu věnovat politickému systému České republiky, jako celku, kde se budu snažit postihnout dělbu moci a to především mezi mocí výkonnou a zákonodárnou. Následně se budu věnovat především bikameralismu v České republice, pozici obou komor a na závěr přejdu k detailnějšímu popisu Senátu, jakožto hlavnímu a ústřednímu tématu své práce.

Česká republika je konstituována jako republika s parlamentním zřízením. Jak jsme již řekli výše, tak vzhledem k tomu, že probíhají svobodné a pravidelné volby, ve kterých je účastna více než jedna strana, můžeme hovořit o liberální demokracii. Kromě liberální demokracie můžeme hovořit o tom, že Česká republika je rovněž právním a sociálním státem.

Principy liberální demokracie jsou zajišťovány v hlavních dvou dokumentech, kterými jsou Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. Ústavu můžeme klasifikovat jako zákon, který na území našeho státu umožňuje:

- konat to, co není zákonem zakázáno,
- stát smí dělat pouze to, co je mu zákonem povoleno.²⁰

Občanům České republiky jsou skrze ústavu a listinu základních práv a svobod zajištěny jistá nezakázatelná práva, která jim umožňují svobodu v jednání vůči státu, ohradit se proti porušení práv u soudu, svobodně se přitýkat k státu či s jiným orgánem (právo na spravedlivý soudní proces).

Ústava je z pohledu zákona, zákonem s nejvyšší právní silou. V praxi to znamená, že zákony, které stát vydává, nemohou být v rozporu s tímto „nejvyšším“ zákonem, kterým je Ústava. Nejvyšší právní síla ústavy vyplývá z hierarchického uspořádání právní síly v české republice. *„Ústava v užším slova smyslu a Listina jako katalog základních práv a svobod tvoří jádro ústavního pořádku České republiky.“*²¹

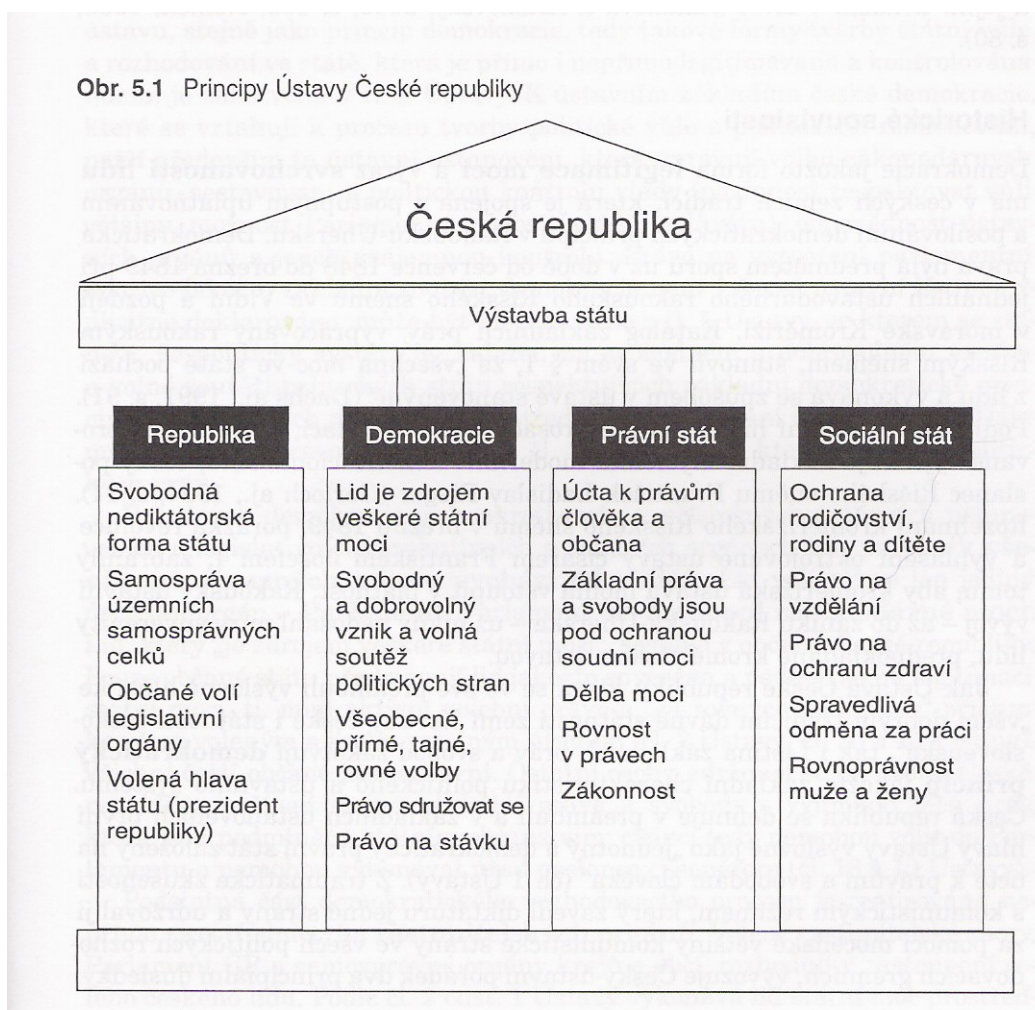
Ústava České republiky je rigidní, to znamená, že je jen velmi těžko změnitelná a změnit Ústavu vyžaduje značné úsilí. Díky složitému procesu měnění Ústavy, přijala Česká republika jen několik pozměňovacích návrhů a pouze některé se promítly do Ústavy, kterou tak můžeme řadit mezi Ústavy nedynamické.²²

20 DAVID, R. *Ústava České republiky: úplné znění doplněné poznámkami, úvodem do problematiky a výběrem ze soudních případů ; Listina základních práv a svobod*. 2. rozšířené vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1997. ISBN 80-7182-007-5. s. 16 a dále.

21 VODIČKA, K., CABADA, L. 1. vyd. *Politický systém České republiky : historie a současnost*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-718-3. s. 136.

22 SUCHÁNEK, R., JIRÁSKOVÁ, V., at alii [sic]. *Ústava České republiky v praxi : 15 let platnosti základního zákona*. 1. vyd. Praha : Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-18-9. s. 143 a dále.

Obr. 5.1 Principy Ústavy České republiky

Ilustrace 1: Princip Ústavy České republiky

5.1 Funkce Ústavy

- Právní funkce: Ústava tuto funkci plní tím, že je nejvyšší právní listina.
- Organizační funkce: tato funkce vymezuje základy institucí, které zprostředkovávají vztah mezi občanem a státem (způsob voleb, činnost politických stran).
- Ideové a kulturní funkce: tato funkce hlásí kulturní zásady, ke kterým se stát hlásí a vyjadřuje tak co je cílem státu v politické kultuře společnosti.
- Integrovační funkce: tato funkce hovoří o tom, že Ústava spojuje rozdílné prvky lidského života (politická, ekonomická, kulturní).²³

23 DAVID, R. pozn. 20, s. 19.

5.2 Parlamentarismus v České republice

O parlamentarismu v České republice hovoříme, protože je to právě parlament, který je hlavní zákonodárnou silou. Parlament hraje významnou úlohu při sestavování vlády, která má moc výkonnou. Pokud vláda nezíská důvěru dolní komory parlamentu (Poslanecké sněmovny), nemůže vládnout. Ústava hovoří o tom, že parlament je zákonodárný orgán garantovaný Ústavou s přímou demokratickou legitimací. Parlamentarismus v České republice nedodržuje striktní dělbu moci, spíše se hovoří o funkcionální dělbě moci, na místo institucionální dělby moci, která probíhá například v USA. Ústava hovoří i o pozici prezidenta, který má podle ústavy relativně široké ústavní kompetence, avšak jeho legitimita je odvozena od přímo voleného parlamentu, který ho zvolí na základě shody obou komor. Nedávno však byl přijat zákon, který uzákoňuje přímou volbu prezidenta.

Již jsme hovořili o tom, že vláda potřebuje důvěru poslanecké sněmovny k tomu, aby mohla začít své funkční období, ale stejně tak může být vládě vyslovena nedůvěra a může tak být rozpuštěna.

Vyslovení nedůvěry se dělí na dva hlavní principy:

- Konstruktivní nedůvěra: vládě může být vyslovena nedůvěra pouze tou formou, že bude zvolena vláda nová (tento princip se v České republice nepoužívá).
- Běžný institut vyslovení nedůvěry: k vyslovení nedůvěry stačí, když se Poslanecká sněmovna vysloví proti vládě.²⁴

Otázka dělby moci je jednou z hlavních otázek, která nás zajímala v kapitole dělení liberální demokracie. V České republice probíhá, jak jsme již řekli funkcionální dělba moci, která se spíše než na striktní dělbu moci mezi instituce moci výkonné, zákonodárné a soudní, přiklání k rozdělování funkcí, které mají jednotlivé instituce. Striktní dělba moci je taková, kde se člen moci výkonné nemůže zapojit do jakékoliv jiné složky státní moci. V České republice se však využívá funkcionální dělba moci, která nevylučuje například to, že premiér vlády, je zároveň poslancem v Poslanecké sněmovně. Premiér se tak účastní jak moci výkonné, tak i moci zákonodárné, což je v USA nemyslitelné.

5.3 Dělbba moci v ČR

Dělba moci v České republice je klasicky rozdělena mezi moc výkonnou, zákonodárnou a soudní. Výkonnou moc v České republice vykonává prezident a vláda, zákonodárnou moc vykonává parlament a soudní moc vykonává nejvyšší soud. Její rozdělení je nadále podvojně na složku strategickou a dynamickou. Dělbba moci myslí i na to, čemu říkáme střet, nebo konflikt zájmů. To znamená, že jedinec, který vykonává například poslanecký mandát, je tedy poslancem v poslanecké

²⁴ VODIČKA, K., CABADA, L. pozn. 21, s. 153 a dále.

sněmovně, nemůže zároveň být soudcem. Ústava České republiky však opět není v tomto oddělení zájmů tak striktní. Jak jsem již naznačil na příkladu v minulé kapitole, tak Ústava USA nedovoluje sloučit žádný úřad jedné složky moci s druhou složkou moci. V České republice například křeslo předsedy vlády je slučitelné s poslaneckým mandátem a je dokonce pravidlem, že předseda vlády je zároveň poslancem za svou politickou stranu. Funkčnost dělby moci by měla být zajištěna pomocí principu brzd a rovnováh, který zajišťuje to, že jednotlivé složky se mohou mezi sebou vzájemně vyvažovat a omezovat, tedy je možné, nějakými nástroji omezit monopol pouze jedné moci a neustále tak udržovat rovnováhu.

Princip dělby státní moci a princip brzd a rovnováh:

	Legislativa	Exekutiva	Jurisdikce
Legislativa	vydává zákony	právo suspenzivního veta	právo zrušit zákon
Exekutiva	parlamentní kontrola, právo přehlasovat prezidentovo veto	vykonává zákony	právo zrušit nařízení vlády
Jurisdikce	*	právo udělení milosti, amnestie	vykládá zákony

Ilustrace 2: Princip dělby moci v České republice

5.4 Parlament České republiky

Parlament slouží jako zastupitelský sbor, který je zvolen občany České republiky a vykonává tak vůli lidu v zastoupení. Tento zastupitelský sbor zprostředkovává lidu jeho vůli, kterou v zastupitelské demokracii nemůže lid vyjadřovat přímo. Parlament je tedy sestaven ze dvou komor, jak jsme již řekli, máme tedy parlament bikameralistický, tedy dvoukomorový.

Funkce parlamentu České republiky:

- funkce zákonodárná: parlament schvaluje zákony a to především na základě většinového principu, tento nadpoloviční princip se může měnit v závislosti na povaze přijímaného zákona (např. nadpoloviční většina všech poslanců při odmítnutí zákona Senátem, nebo prezidentem, nebo při hlasování o ústavním zákoně je vyžadována třípětinová účast všech členů sněmovny i Senátu),
- funkce kontrolní: již jsem hovořil o možnosti poslanecké sněmovny vyslovení nedůvěry vládě, dále pak kontroluje finanční hospodaření vlády (schvalování rozpočtu), může využívat interpelace (vznést kvalifikovaný dotaz na člena vlády),
- funkce politická: parlament je místem, kde se střetávají politické názory více skupin občanů, je jakýmsi diskusním fórem,
- funkce autonomní: jedná se o funkce, která jsou nezcizitelné pro parlament, například volení vedoucích členů (předsedy, místopředsedy), dělání si svého vlastního programu, možnost vydávat své členy trestnímu stíhání.²⁵

5.4.1 Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky

Poslanecká sněmovna České republika má 200 stálých členů a i když se velmi často omílá otázka tohoto počtu, který může za jistých podmínek způsobit patovou situaci. Poté přichází čas pro lobbyisty, kteří musejí lobovat u opoziční strany a otevírá se tak prostor pro korupci. Volby do poslanecké sněmovny se konají jednou-krát za 4 roky a to v pravidelných a svobodných volbách. Volby mohou nastat i dříve a to v případě, že je Poslanecká sněmovna rozpuštěna. Využívá se poměrného volebního systému, tedy do Poslanecké sněmovny se dostává většinou více než jen 2 strany. Minimální hranice pro vstup do Poslanecké sněmovny je zisk 5 % hlasů. Členství v obou komorách (Senátu i poslanecké sněmovně) zároveň je neslučitelné, ale je možné být členem poslanecké sněmovny, nebo Senátu a členem vlády. *„Dále Ústava stanoví, že je neslučitelný mandát poslance, nebo senátora s úřadem prezidenta, s funkcí soudce, nebo s dalšími funkcemi stanovenými záko-*

²⁵ Převzato od DAVID, R. pozn. 20, s. 23–29.

nem. “²⁶ I přesto, že je funkce poslance slučitelná s vykonáváním funkce ve vládě, není možné, aby poslanec, který má funkci ve vládě, byl zároveň předsedou nebo místopředsedou poslanecké sněmovny. Poslancem v poslanecké sněmovně může být občan, který je starší 21 let, mandát poslance v poslanecké sněmovně pak vzniká zvolením a to v délce 4 let a může zaniknout různými cestami, jako jsou např. úmrtí, odepření, nebo porušení slibu, vzdání se mandátu, u poslanců rozpuštěné Poslanecké sněmovny a při neslučitelnosti funkcí.

Poslanec při první schůzi poslanecké sněmovny skládá slib, kterým se zaváže k výkonu své funkce. Poslanci mohou být trestně stíháni pouze po té, co to povolí Poslanecká sněmovna a je zbaven imunity a odpovědnosti za to, co pronese na půdě poslanecké sněmovny.

Zasedání poslanecké sněmovny jsou stálá a první svolává prezident tak, aby byla první schůze nejpozději 30 dní po volbách. Zasedání Poslanecké sněmovny mohou být přerušena, ne však na více než 120 dní v roce. Poslanecká sněmovna může být rozpuštěna prezidentem, nelze ji však rozpustit 3 měsíce a dříve před ukončením jejího funkčního období. Schůze poslanecké sněmovny jsou veřejné a mohou se jí účastnit členové vlády, kteří většinou jsou i poslanci za svou stranu. Poslanecká sněmovna se smí usnášet pouze při účasti alespoň jedné třetiny poslanců, při speciálních záležitostech jsou stanoveny výjimky, které hovoří o tom, že je k projednání zákona nutná alespoň polovina všech poslanců a jiné, další výjimky. Zákon může podat k projednání poslanec, skupina poslanců, vláda, senátor, nebo zastupitelstvo vyšší správního celku.

5.4.1.1 Funkce poslanecké sněmovny

- volí a odvolává předsedu a místopředsedu poslanecké sněmovny,
- na souhlas alespoň jedné pětiny poslanců má povinnost zřídit vyšetřovací komisi ve věci veřejného zájmu,
- je povinna zřídit mandátový a imunitní výbor, petiční výbor, rozpočtový výbor, organizační výbor a volební výbor,
- návrh státního rozpočtu a návrh státního závěrečného účtu podává vláda (tyto zákony projednává pouze Poslanecká sněmovna, bez Senátu),
- vyslání vojenských sil mimo území státu Česká republika,
- předseda vlády, prezident republiky a předseda poslanecké sněmovny podepisují přijatý zákon,
- vyslovuje důvěru a nedůvěru vládě.²⁷

²⁶ VODIČKA, K., CABADA, L. pozn. 21, s. 245.

²⁷ Převzato od DAVID, R. pozn. 20, s. 82–106.

6 Senát parlamentu České republiky

Tuto kapitolu odděluji od předchozí podkapitoly parlament České republiky a to z důvodu, že Senát parlamentu České republiky je ústřední téma mé práce. Senát se proto pokusím pojmut v samostatné kapitole obšírněji a to z hlediska doby vzniku a rovněž z hlediska zvláštních událostí okolo vzniku Senátu. Po počátcích Senátu bych pokračoval dále v tomto tématu a to především rozebráním postavení senátu vzhledem ke zbývajícím dvěma složkám moci, které jsem již rozebral výše v kapitole *Dělbá moci*.

Důležité je kromě postavení Senátu v dělbě moci také to, kterými funkcemi a nástroji Senát disponuje, aby mohl regulovat zákonodárný proces, který probíhá především v dolní komoře, ale Senát je ho také účasten. Česká republika je považována za zemi, ve které můžeme nalézt to, čemu říkáme „asymetrický bikameralismus“, tedy pravomoci jsou mezi oběma komorami nerovnoměrně rozděleny. Jestli tomu tak skutečně je, naznačí další kapitola.

Okolo Senátu se točí diskuse, která podle některých autorů zřejmě nikdy neskončí a proto se pokusím v závěrečné kapitole ukázat některé názory a postoje ke vzniku a existenci Senátu v době, kdy vznikál, tedy okolo roku 1992 a 1993.

Počátky Senátu jsou značně ovlivněny tím, v jakém období vznikál. Tehdejší Československo procházelo obdobím končícího vlivu komunismu a později také obdobím dělení České republiky a Slovenské republiky. Jen pro zajímavost, naši dlouholetí sousedé ze Slovenské republiky, se rozhodli pro unikameralismus, tedy pro jednokomorový parlament, kde hlavní a jedinou složkou je národní rada Slovenské republiky.

6.1 Vznik Senátu

Hledat jedno určité místo a čas, kdy se začala myšlenka Senátu rodit je velmi obtížné, i když můžeme říci, že slovo „Senát“ jako název druhé komory, se objevilo na sklonku života Československé federace. Ačkoliv se tato myšlenka objevila na sklonku života federace, je třeba říci, že v době, kdy myšlenka Senátu začala dostávat reálnější obrazu, ještě nikdo nemohl s jistotou vědět, že se federace rozpadne. O tom, jak by měl Senát vypadat, se vedla dlouhá diskuse, která kompetence, počet senátorů a délku volebního období různě měnila.²⁸

Senát jako reprezentant regionů, nebo Senát jako místo pro delší diskusi, která by neměla podléhat politickému nátlaku? Od myšlenky Senátu, jako reprezentanta regionů se postupně začalo upouštět, protože se objevovaly náznaky, že by nedostala zelenou od poslanecké komise, která se zabývala vznikem Senátu.

28 KYSELA, J. pozn. 13, s. 413 a dále.

V září roku 1992 se objevuje návrh Senátu, jako instituce, kterou známe dnes. Podobnosti můžeme najít především v bodech, jako jsou:

- Senát bude složen ze 75 senátorů,
- senátoři budou voleni na 6 let,
- souhlas Senátu bude potřeba k přijetí ústavního zákonu, usnesení o vypovězení války,
- Senát by měl být rozpustitelný a dohadovat se pouze na zákonech upravující vztahy obou komor, volební zákony apod.

V této koncepci však stále chybí jeden z bodů, který je v českém Senátu jedním z nejdůležitějších a to možnost vyjádřit se k návrhu zákona a také to, že Senát je ustaven jako nerozpustitelný. Tyto body byly doplněny do pravomocí Senátu v listopadu roku 1992. Rovněž bylo dohodnuto, že senátorů bude 81 a budou voleni na 6 let, a po 2 letech dojde k obměně 1/3 senátorů, kteří jsou voleni podle zásad většinového systému, je však třeba říci, že toto vše bylo pouze na papíře a Senát nebyl stále ustaven.

Česká národní rada, předchůdce dnešní poslanecké sněmovny, však potvrdila svoji ústřední roli v zákonodárném procesu a to přijetím Ústavy k 1. lednu 1993, kde bylo řečeno, že česká národní rada se proměňuje v Poslaneckou sněmovnu nového, avšak jak již bylo řečeno, pouze na papíru sepsaného dvoukomorového parlamentu.²⁹

K myšlence vzniku dvoukomorového parlamentu, vedla tehdejší politické špičky inspirace první ústavou československé republiky. Se vznikem nové Ústavy se objevila otázka, jak naložit se 174 poslanci federálního shromáždění.

Senát byl sice ustaven, jak jsme již řekli výše na „papíře“, ale do doby jeho ustavení měl jeho funkci vykonávat prozatímní Senát. Tato myšlenka se nesetkala s pochopením. Bylo již řečeno, že myšlenka Senátu dostala reálnou podobu i z toho důvodu, že se nevědělo, jak naložit s poslanci rozpadlého Federálního shromáždění. Otázka zněla, zda by měl být prozatímní Senát obsazen všemi poslanci Federálního shromáždění (174), nebo pouze polovinou (81).³⁰

Proti ustavení prozatímního Senátu byla především nově ustavená Poslanecká sněmovna, která věděla, že by byla při svém vládnutí kontrolována a měla by proti sobě instituci, který by mohla komplikovat zákonodárný proces a zpomalovat rozhodnutí učiněná dolní komorou. Po nekonečných diskusích a rozepřích o vzniku Senátu se měly dle návrhu vlády na jaře 1994 konat první volby do Senátu, ale po nepřipuštění tohoto návrhu bylo nakonec dohodnuto, že první volby do Senátu proběhnou v roce 1996.

29 Viz. SUCHÁNEK, R., JIRÁSKOVÁ, V., Et alii. pozn. 22, s. 110–113.

30 Viz. KYSELA, J. pozn. 13, s. 431–432.

Právě volbami do Senátu se ustavil Senát Parlamentu České republiky, který byl uzákoněn a to i přes opakované návrhy poslanců na změnu ústavního zákona se záměrem Senát vypustit úplně. V některých návrzích zákonů se objevila snaha vypustit Senát a nahradit jej stálým parlamentním orgánem – parlamentní radou.

Kombinací Poslanecké sněmovny s parlamentním orgánem – parlamentní radou by se stala Poslanecká sněmovna institucí s takřka neomezenou mocí, protože by byla nerozpustitelná, sama by rozhodovala o přijímání zákonů a to i ústavních, volila by prezidenta a to sama, navíc by mohla kdykoliv vyslovovat nedůvěru vládě a tak se začalo uvažovat o Senátu jako o principu, který by brzdil takovou sílu poslanecké sněmovny.

Měl by to být Senát, který by mohl být:

- stejně silný: takový Senát by mohl vést ke slepým uličkám ve vládnutí, protože pokud by se komory nedohodly, nemohlo by se nic uzákonit.
- slabší Senát: takový Senát se většinou jeví jako zbytečný, proč zřizovat instituci, která nemá pravomoci ovlivnit průběh zákonodárného procesu?

„Senát je tedy konzervativní instituce, působící trvale a obměňující se kontinuálně, tlumící vášně a chladící hlavy stranických politiků. Samotná existence Senátu musí mít vliv na poslaneckou sněmovnu, na kterou vyvíjí odpovědnost a nátlak. Senát je ideál právního státu a je garancí hodnot přesahující každodenní zájmy.“³¹

6.2 Senát České republiky jako druhá komora parlamentu, definice a jeho hlavní funkce

Senát Parlamentu České republiky, má 81 členů, kteří jsou voleni na 6 let a to vždy v 81 jednomandátových obvodech. Volba do Senátu je přímá a tajná, probíhá v principu většinové volby, kde proti sobě stojí kandidáti a kteří usilují o hlasy voličů. Pokud nezíská žádný z kandidátů nadpoloviční většinu hlasů, postupují do dalšího kola pouze 2 kandidáti s nejvyšším počtem získaných hlasů a ve druhém kole následně stačí vítězi získat většinu hlasů oproti svému konkurentovi. Zvláštností voleb do Senátu je fakt, že probíhá obměna 1/3 senátorů vždy za 2 roky, tedy jednou za dva roky se volí ve 27 obvodech. Volby se konají stejně jako do poslanecké sněmovny 30 dní před uplynutím minulého volebního období. Uchazeč o místo senátora, musí být starší 40 let a může být navržen politickou stranou, sdružením, ale může být i uchazeč nezávislý, který potřebuje ke svému navržení na kandidaturu získat 1 000 podpisů voličů, tedy občanů starších 18 let s aktivním volebním právem a složit kauci 20 000 Kč.

31 KYSELA, J. pozn. 13, s. 436–437.

Na první schůzi Senátu složí senátor slib, kterým započne jeho mandát, který může zaniknout stejně jako v případě poslance např. úmrtím, vzdáním se mandátu, nebo neslučitelností s jiným mandátem. Senátor nemůže být postihnut za věci, které řekne při jednání Senátu a nemůže být vydán ke trestnímu stíhání, pokud tak nerozhodne imunitní výbor Senátu. Senátor může být zadržen pouze v případě, kdy je přistižen při činu, nebo bezprostředně po něm a toto zadržení musí být oznámeno předsedovi Senátu.

Schůze Senátu jsou veřejné a přístupné veřejnosti. Výjimečné schůze obou komor svolává předseda dolní komory, tedy předseda Poslanecké sněmovny. K platnému rozhodnutí Senátu, je zapotřebí 1/3 přítomných senátorů z celkového počtu 81 senátorů. Výjimky, na které je třeba vyšší počet přítomných senátorů (např. změna ústavních zákonů, vyhlášení vojenského stavu, pobyt vojsk), stanoví zákon.

6.3 Volby do Senátu

Volby do Senátu Parlamentu České republiky jsou specifické, protože Senát je jediná instituce, kde se využívá tzv. většinového systému. Stejně jako celá kapitola o Senátu, je tato problematika málo známá a veřejně neprobíraná. Na úvod je třeba říci, že k volbě senátorů je využíván většinový dvoukolový systém s uzavřeným druhým kolem, který je uplatňován v rámci jednomandátových obvodů.³²

Většinový systém zavazuje kandidáty získat nadpoloviční většinu hlasů, pokud se nikdo takový nenajde, postupují do dalšího, již uzavřeného druhého kola, dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů. Zajímavostí je, že pokud dojde ve druhém kole ke shodě, kandidáti o svém vítězství losují.

Již bylo zmíněno, že český Senát se velmi těžko řadí mezi jiné horní komory, které většinou zastupují buď územní celky, nebo etnické či náboženské skupiny. Volební obvody při volbách do Senátu, *„nekopírují žádné historické, kulturní, ani územněsprávní celky, jsou narysovány uměle za účelem splnění požadavku přibližně shodného počtu obyvatel.“*³³

K dělení většinových systémů používáme dva hlavní faktory, které je značně ovlivňují a to jsou výška volebního prahu a počet postupujících do druhého kola. Dalším důležitým faktorem je to, jak je definována většina, která je nutná k získání vítězství. Může se jednat o prostou většinu, nebo na-prostou většinu, která předpokládá zisk 50 % a jednoho hlasu.

32 LEBEDA, T., MALCOVÁ, K., LACINA, T. *Volby do Senátu 1996 až 2008*. 1. vyd. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2009. ISBN 978-80-7330-175-0. s. 14.

33 LEBEDA, T., MALCOVÁ, K., LACINA, T. pozn. 32, s. 15.

My se však budeme zabývat konkrétně volebním systémem, který využívá Senát Parlamentu České republiky, tedy většinovému volebnímu systému s uzavřeným druhým kolem, kam postupují pouze dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů, pokud nebyla získána většina v prvním kole.

6.3.1 Efekt většinového volebního systému s uzavřeným druhým kolem na volby do Senátu

Většina autorů se shoduje na tom, že právě většinový volební systém s uzavřeným druhým kolem je systém, který eliminuje antisystémové politické strany a je velmi striktní k propouštění kandidátů do druhého kola (např. Duvenger, Sartori, Fisichella). Antisystémová strana je taková, která má pouze svůj omezený okruh příznivců, kteří se následně stávají voliteli dané strany. Pro tuto stranu je velmi těžké získat širší okruh podpory a tak většinou tato strana nepřekročí minimální práh a nepostoupí do druhého kola.

Voliči jsou samozřejmě ovlivněni tím, jaký typ volebního systému je pro volby zvolen, a na jeho základě se chovají ve volbách různě. Volič si může ve dvoukolovém systému vcelku dobře vybírat a volit mezi tím, co je bližší jeho názorové politice a co je racionálnější a objektivnější volba. V prvním kole může volič vybírat z kandidátů, kteří jsou pro něj osobně zajímaví. Pokud voliči kandidát postoupí do druhého kola, může tuto volbu zopakovat, nebo se racionálně (objektivně) rozhodnout mezi kandidáty, kteří zbyli po prvním kole a postoupili. Zůstává mu samozřejmě i možnost se druhého kola nezúčastnit.

Každý názor má kritiku a tak se objevuje i názor, že volič se v prvním kole dvoukolového většinového volebního systému rozhoduje pouze racionálně. Volič se snaží už v prvním kole racionálně přemýšlet nad tím, jak by dosáhl maximálního využití svého hlasu, nechce mrhat svým hlasem pro kandidáta, který nebude schopen postoupit do druhého kola. Takový volič však musí být velmi dobře informován o politické situaci, aby mohl racionálně rozmýšlet o tom, komu předá svůj hlas.

Opakujícím se a hlavním problémem voleb do Senátu, je velmi nízká volební účast ve druhém kole voleb, oproti kolu prvnímu. Voliči mohou být znechucení, otráveni tím, že musí znova do volebních místností, nebo zklamaní, že jejich kandidát vypadl, ale to vysvětluje úpadek volební účasti ve druhém kole pouze částečně. Ve většinovém systému s uzavřeným druhým kolem dochází právě ve druhém kole k rozhodujícímu rozhodnutí, kdy je kandidát zvolen. Zdá se tedy, že pokud vypadne kandidát, který by měl podporu u jisté skupiny voličů, tak je dané skupině voličů natolik blízký, že tato skupina již nechce přijít odevzdat své hlasy jinému kandidátovi ve druhém kole.

Kandidáti jsou díky jednomandátovým obvodům profilováni do osobností známých ve svých obvodech. Tato skutečnost a názorová umírněnost jsou jedněmi z hlavních bodů úspěchu ve volbách

do Senátu. Příliš vyhraněný kandidát nezíská hlasy voličů, jejichž kandidát v prvním kole již vypadl.

6.3.2 Kandidatura do Senátu

*„Senát, jakožto nerozpuštělná komora mající mimo jiné napomáhat k zajištění kontinuity a stability politického systému ČR, je koncipován tak, že se každé dva roky obměňuje pouze třetina senátorů volených na 6 let“.*³⁴ Zvláštnost voleb do Senátu se tedy neprojevuje pouze tím, že pouze do Senátu se volí většinovým volebním systémem, ale i tím, že se volí 1/3 senátorů každé 2 roky. Specifické byly volby v roce 1996, kdy Senát začínal svou činnost, a bylo zvoleno všech 81 senátorů. Zájem o senátní křeslo se postupem času zvyšuje, protože šance je relativně vysoká, jelikož stačí na postup do druhého kola získat 6 % hlasů.

Zajímavostí je, že Komunistická strana Čech a Moravy nevynechala ani jednu možnost nasadit svého kandidáta. Počet žen, které kandidují na místo senátora, se pohybuje v průměru okolo 10 % všech kandidátů. Mezi další zajímavosti řadím fakt, že 52 % dosud kandidujících mělo nějakou politickou zkušenost a to jakoukoliv. Nejčastějším počtem kandidátů v jednom obvodu je 8 kandidátů. Je však třeba říci, že se objevilo často i 7 a 9 kandidátů.

Ze všech dosud proběhlých voleb do Senátu se podařilo pouze 9 z 250 kandidujících získat nadpoloviční většinu 50 % hlasů, což dokazuje, jak důležité je druhé kolo. V některých případech z uvedených 9 je však třeba nutně si přiznat i jisté pochybnosti, které však nejsou podloženy. Například vítězství v prvním kole Jana Železného a Jana Zahradníčka je značně zkresleno tím, že proti sobě neměli kandidáta z ODS a značně tím byla usnadněna jejich volba. ODS je doposud nejúspěšnější stranou kandidující do Senátu, které se podařilo postoupit do druhého kola senátních voleb ve více jak polovině všech případů. Obliba ODS se postupem času ovšem začala vytrácet a na první pozici ji začala nahrazovat ČSSD, která je druhou nejúspěšnější stranou ve volbách do Senátu. Stejně tak nejčastějším soubojem v druhém kole je souboj právě těchto dvou nejúspěšnějších stran na české politické scéně i na půdě senátních voleb.

Obecně se však musí konstatovat, že nejsilnější pozici drží ODS především v prvním kole, ve druhém kole její pozice slábne a na síle získávají jiné strany. Opakem je ČSSD, která sice postupuje do druhého kola nejčastěji z druhého místa, ale je schopna soupeře s prvního kola nakonec porazit a to hned ve 40 % případů. KSČM, kterou někteří autoři řadí mezi antisystémové strany, sice využila vždy možnosti kandidovat, ale za svou existenci získala pouze 8 mandátů, v současnosti má v Senátu Parlamentu České republiky 2 senátory.

34 LEBEDA, T., MALCOVÁ, K., LACINA, T. pozn. 32, s. 31.

Velmi často se stává, že strana, která neovládla volby do Poslanecké sněmovny, ovládne volby do Senátu. V případě vítězství ODS ve volbách do Poslanecké sněmovny se okamžitě projevuje opačný ráz ve volbách do Senátu. Příkladem nám může být současnost, kdy lidé nespokojeni s vládnoucí koalicí se vyslovili jasně ve volbách do Senátu a tak ČSSD v současné době má obsazených 41 z 81 křesel v Senátu a je tedy schopna korigovat vládnutí středo-pravicové koalice v Poslanecké sněmovně.

6.3.3 Volební účast

Od roku 1996 se volební účast vyznačovala až do voleb v roce 2008 klesající tendencí a to především v druhém kole, kdy byl rozdíl ve volební účasti mezi prvním a druhým kolem téměř 50 %. Již jsme hovořili o motivaci racionálního voliče, který přijde pouze v případě, že je politicky vzdělaný a ví, že jeho hlas může něco změnit a někteří voliči zřejmě mají pocit, že svým hlasem nic nezmění, což plyne z obecného pesimismu vůči Senátu (např. Kysela, Kubát).

Nejnižší volební účast se vyskytuje v obvodech, kde je především těžební průmysl, vyšší nezaměstnanost a obecně můžeme říci občané s nižším sociálním statutem. Důležité je i postavení stran, které proti Senátu při jeho vzniku zaujímaly negativní postoj (ČSSD a KSČM). Účast ve druhém kole je pro voliče často ztrátou času a to i proto, že druhé kolo voleb se koná záhy po kole prvním a volič je nucen přijít do volební místnosti dvakrát za poměrně krátký časový úsek.³⁵

Ovlivnění voleb jinými volbami jsme mohli sledovat v letech 1998, 2000, 2002, kdy volby do Senátu probíhaly zároveň s volbami do krajských zastupitelstev. Účast v prvním kole se pohybovala okolo 35 %, ovšem v kole druhém opět spadla hluboko k 20 %. Volební účast v prvním kole byla jistě podpořena tím, že probíhaly zároveň volby do krajských zastupitelstev. Nízká účast ve druhém kole voleb však zůstává otázkou, protože je to právě druhé kolo, ve kterém se o všem rozhoduje. Jistou měrou zasahuje do účasti ve druhém kole voleb i volební účast v prvním kole voleb, protože dlouhodobě jsou zaznamenávány takové výsledky, které potvrzují, že nejvyšší účast ve druhém kole mají ty obvody, které měli vysokou účast v kole prvním.

V posledních letech, tedy v letech 2004, 2006 a 2008 můžeme pozorovat rostoucí tendenci v účasti v prvním kole voleb do Senátu. Stále však pokračuje trend propadu účasti mezi prvním a druhým kolem, kdy například v roce 2006 hlasovala v prvním kole 42 % voličů, ale v kole druhém pouze 20 % voličů. Nadějí se zdá být rok 2008, kdy se k urnám dostavilo v součtu obou kol zatím nejvyšší procento voličů a to 34,7 %. Jednoznačně se zmenšila propast mezi účastí v prvním a druhým kolem senátních voleb.

³⁵ Viz. LEBEDA, T., MALCOVÁ, K., LACINA, T. pozn. 32, s. 63.

6.4 Funkce Senátu

Senát jako druhá komora v České republice plní více funkcí, obecně bychom mohli říci, že reprezentuje, stabilizuje a legislativně koriguje proces v dolní komoře. Senát je rovnocenným partnerem pouze tam, kde je k přijetí zákona vyžadován souhlas obou komor, je tedy těžké říci, zdali se jedná v České republice o symetrický, či asymetrický bikameralismus. Takové zákony jsou například zákony ústavní, o vyhlášení vojenského stavu, vyslovování souhlasu s odchodem českých vojsk do zahraničí a další. Senát se může pyšnit i další funkcí, kterou omezuje pravomoci prezidenta a to je jmenování ústavních soudců a to vzhledem k tomu, že na prezidenta může Senát přes ústavní soud podat ústavní žalobu, tedy že se provinil proti ústavním zákonům. Největším projevem asymetrie je legislativní funkce, ale jinak můžeme říci, že je Senát vybaven silnými nástroji, které zajišťují, aby bylo usilováno o souhlas Senátu.

6.4.1 Legislativně korektivní funkce

O této funkci můžeme říci, že je nejvyšším projevem asymetrie mezi oběma komorami, kde Senát oproti Poslanecké sněmovně disponuje pouze kontrolní funkcí. Zákony se projednávají v dolní komoře a Senát naproti tomu může zákony pouze vracet a to buď s připomínkami, nebo zákon zamítne. Je však třeba říci, že Senát má suspenzivní veto pouze jednou, může být přehlasován nadpoloviční většinou všech poslanců, v některých případech stačí dokonce nadpoloviční většina přítomných poslanců. V jiných případech má právo absolutního veta, ale o tom později.

Jediný zákon, o kterém Senát nejedná, je zákon o státním rozpočtu. Návrh zákona o státním rozpočtu přísluší výhradně Poslanecké sněmovně. V Poslanecké sněmovně se projednává zákon ve třech čteních a může se pojednávat pouze v dolní komoře, což je odchylka od jiných dvoukomorových parlamentů, kde se může zákon začít projednávat v libovolné komoře. Je však třeba říci, že i o zákonu o rozpočtu může Senát za jistých podmínek hlasovat a to v případě, kdy Poslanecká sněmovna připojí novelu zákona o státním rozpočtu k návrhu zákona, jehož projednávání nemůže být Senát zbaven. Poslanecká sněmovna tak sama rozšiřuje pravomoci Senátu.³⁶

Senát se může rozhodnout, zda se bude návrhem zákona zabírat, nebo jestli se k němu vůbec vyjadřovat nebude a dá tak najevo tichý souhlas. To, že se Senát nechce zabývat návrhem zákona, může dát najevo tak, že se usnese, že nechce probírat daný návrh zákona, nebo se jím fakticky nezaobírat (nevložit projednávání návrhu zákonu do jednacího řádu). Pokud se rozhodne, že se bude věnovat návrhům zákonů, je třeba si ujasnit, zdali se bude zabývat všemi, nebo pouze vybranými. V praxi se setkáváme s tím, že Senát se nejčastěji probírá všechny návrhy zákonů.

36 O tom např. KYSELA, J. pozn. 13, s. 472–484.

Na vyjádření se k návrhu zákonů má Senát 30ti denní lhůtu. Pokud je Poslanecké sněmovně navrácen zákon s připomínkami, je třeba pro jeho přijetí nadpoloviční většina přítomných poslanců a následně putuje návrh zákona k prezidentovi. Pokud nejsou nadpoloviční většinou přítomných poslanců schváleny pozměňovací návrhy Senátu, putuje návrh zákona do Poslanecké sněmovny, ale v původním znění a je tak potřeba nadpoloviční většiny všech poslanců. Pokud je návrh zákona Senátem zamítnut, vrací se do Poslanecké sněmovny a je vyžadována ihned nadpoloviční většina všech poslanců, pro zaslání návrhu zákona do rukou prezidenta. I když Senát pouze komentuje a přidává poznámky, přesto můžeme hovořit o tom, že kontroluje zákonodárný proces na což má právo a to, že může být nakonec přehlasován, jeho roli sice snižuje, ale pole působnosti Senátu zůstává. Vyjadřuje se, rozšiřuje diskusi o návrhu zákona a podílí se na zákonodárném procesu.

Senát ztrácí svou pozici vzhledem k Poslanecké sněmovně v momentě, kdy návrh zákona vetuje prezident republiky. Veto prezidenta totiž může přehlasovat pouze Poslanecká sněmovna, tedy Senát je nadále mimo hru.³⁷

Asymetrie bikameralismu se může překlomit na stranu Senátu v momentě, kdy se stává jediným zákonodárným sborem. Tento moment nastává v momentě, kdy je rozpuštěna Poslanecká sněmovna a Senát (jelikož, je nerozpustitelný) přebírá funkci sněmovny projednávat návrhy zákonů. Senát pak může návrhy zákonů přijímat, vracet k přepracování, přijímat s pozměňovacími návrhy, nebo zamí-
tat.

6.4.2 Ústavodárná funkce

Dostáváme se k bodu, kde je Senát rovnocenným partnerem pro Poslaneckou sněmovnu, protože pro přijetí ústavního zákona je zapotřebí 3/5 většiny všech poslanců a 3/5 většiny všech senátorů. Senát má v otázce ústavodárného procesu rovnocennou roli vůči Poslanecké sněmovně. Přijímání ústavního zákona se často podobá přehazování horkého bramboru a jeho přijímání je jednou z nejkontroverznějších otázek české, politické scény.

Objevují se autoři, kteří nechtějí nadsazovat pravomoci Senátu nad jeho klasické pravomoci, tedy kontrolní. Senát by měl být kontrolním orgánem i v případě přijímání ústavního zákona, ale praxe je taková, že pokud Senát nepřijme ústavní zákon, většinou ústavodárný proces končí nezdarem.

Objevují se však i autoři, kteří říkají, že není důvod k tomu, aby ústavodárný proces skončil, je přeci možnost projednávat ústavní zákon ve změněné podobě, upravený tak, jak jej Senát doporučil. Sněmovna kontruje tvrzením, že pozměňovací návrhy neprojdou ve sněmovně trojím čtením, ale je to právě ona, která si ustavuje svůj jednací řád.

37 KYSELA, J. pozn. 13, s. 483–489.

6.4.3 Organizační a kreativní působnost

Kreativní a organizační funkce Senátu jsou především dvě. Ta první je účast na volbě prezidenta, a druhá je jmenování a potvrzení soudců Ústavního soudu, které navrhne prezident republiky. Funkce podílet se na volbě prezidenta zřejmě Senátu brzy odpadne, vzhledem k tomu, že byl schválen návrh zákona o přímé volbě prezidenta. Dokud však prezidenta volí společně obě komory, je třeba opět poukázat na mírný asymetrický vztah mezi oběma komorami. V prvním a druhém kole je totiž potřeba získat nadpoloviční většinu v obou komorách, aby se uchazeč stal prezidentem, pokud ovšem dojde ke třetímu, volebnímu kolu, tak uchazeči stačí získat pouze nadpoloviční většinu v Poslanecké sněmovně.

Ve věci jmenování soudců Ústavního soudu je řečeno v Ústavě, že „*Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky se Senátem, ale pokud se Senát do 60 dnů nevyjádří, nehlasuje, platí, že k jmenování soudců Senát souhlas dal*“.³⁸

6.4.4 Mezinárodní funkce Senátu

Stejně jako ke změně ústavních zákonů je zapotřebí souhlasu 3/5 všech poslanců, tak je zapotřebí Senátu v otázkách mezinárodních smluv, vyhlášení vojenského stavu, vyslání českých vojsk do zahraničí, anebo v případě umožnění pobytu cizích vojsk na území České republiky. Za tato rozhodnutí nese odpovědnost vláda, která je zároveň zodpovědná za ozbrojené síly.

Mezinárodní smlouvy zasílá vláda oběma komorám současně. Souhlas Senátu je nezbytnou součástí pro ratifikaci (přijetí) mezinárodních smluv. Senát se rovněž pokouší o to vypracovávat, zlepšovat kultury nadnárodní spolupráce. Senát vysílá vlastní delegace do zahraničí a naopak přijímá zahraniční delegace v České republice.

V otázkách vnitřní politiky přísluší Senátu rovné místo oproti Poslanecké sněmovně v otázce vyhlášení stavu ohrožení. Asymetrie mezi oběma komorami se projevuje znovu, když při rozhodování o nouzovém stavu rozhoduje samotná Poslanecká sněmovna.

S mezinárodními funkcemi a s ústavodárnými funkcemi, které byly zmíněny v podkapitole 5.3.2., se pojí i právo absolutního veta Senátu (které nemůže být Poslaneckou sněmovnou přehlasováno):

- při přijetí ústavního zákona (tj. Změna Ústavy, Listiny základních prav a svobod),
- při schvalování mezinárodních smluv,
- při přijímání vyhlášení válečného stavu,
- při přijímání návrhu o pobytu cizích vojsk na území našeho státu,
- při přijímání návrhu o pobytu vojsk České republiky na území jiného státu,

38 KYSELA, J. pozn. 13, s. 494–495.

- při schvalování volebního zákona,
- při schvalování zákona o jednacím řádu Senátu,
- při přijímání zákona o zásadách jednání a styku obou komor.³⁹

6.4.5 Kontrolní funkce

Senátu chybí některé funkce, které mají k dispozici jiné horní komory a činí ho tak méně kontrolním orgánem, než jiné druhé komory ve světě. Například českému Senátu chybí možnost interpelace (položit dotaz) členům vlády, poslancům a dalším politickým činitelům. Právo interpelace náleží pouze poslancům v Poslanecké sněmovně. Senát může klást vládě a jejím členům pouze dotazy, jež potřebuje vědět k posouzení nějakého návrhu zákona.

Senát využívá tzv. „veřejného slyšení“, které by mělo rozšířit okruh posluchačů a aktérů ve věci projednávané Senátem a zároveň tak dát prostor širší diskusi. V dosavadní historii Senátu se na veřejném slyšení Senátu probíralo 6 témat, můžeme jmenovat např. rasismus a xenofobie, lidská práva a klonování člověka.

Senátoři do jisté míry kontrolují i funkci prezidenta, který v případě, že je neschopný vykonávat svůj úřad, je odvolán z funkce na základě shody obou komor. Stejně tak je prezidenta možné předvést před ústavní soud. Předvedení prezidenta před soud může iniciovat návrhem 17 senátorů.

6.4.6 Vnitřní funkce Senátu (Senát o sobě samém)

V této podkapitole se budu věnovat především jednacímu řádu Senátu, který má podobu zákona a je tedy nutné jej dodržovat. Hned na počátku si můžeme všimnout znovu jisté asymetrie v přijímání návrhu zákona o jednacím řádu Senátu. Jednací řád Senátu oproti jednacímu řádu Poslanecké sněmovny musí projednat obě komory a dát k němu svůj souhlas, zatímco jednací řád Poslanecké sněmovny, si Poslanecká sněmovna schvaluje sama.⁴⁰

Senát si stejně jako Poslanecká sněmovna volí svého předsedu a místopředsedu. Při své první schůzi je rovněž Senát povinen zřídit některé výbory (imunitní, organizační a mandátový). Zasedání Senátu nejsou nikým svolávána. V některých státech je zvykem, že horní komoru svolává k jednání prezident republiky. V jednacím řádu Senátu je totiž zakotveno, že jednání jsou stálá a pravidelná.

Již bylo zmíněno, že senátor není trestně stíhatelný, pokud není dopaden při činu, nebo těsně po něm. Proto můžeme říci, že mezi další autonomní funkci Senátu patří to, že vydává své členy k trestnímu stíhání a zbavuje své členy imunity.

³⁹ DAVID, R. pozn. 20, s. 96–97.

⁴⁰ Viz. KYSELA, J. pozn. 13, s. 505–510.

6.4.7 Funkce reprezentativní

Senát parlamentu České republiky sice nemůžeme zařadit jako jiné Senáty mezi reprezentativní v pravém slova smyslu, jelikož neprezentuje ani územní celky, ani etnické či náboženské skupiny. Reprezentativní funkce českého Senátu spočívá v jiné úloze a to v úloze protiváhy. V praxi funguje systém, že pokud je dolní i horní komora složená ze stejných politických stran, začíná se jevit zbytečnou.

V současnosti máme v České republice v Poslanecké sněmovně složenou koalici ze stran ODS, TOP09 a Věci Veřejné. Můžeme říci, že jsou to strany středo-pravicové. Pokud se podíváme ovšem do Senátu, tak tam v současnosti Česká strana sociálně demokratická má 41 z 81 křesel a má tak i sama nadpoloviční většinu.

Z toho vyplývá, že občané, kteří nebyli spokojeni s výsledkem voleb do Poslanecké sněmovny a jsou tedy zastánci více levicového názoru, si prosadili svou favorizovanou stranu alespoň do Senátu. Senát může fungovat alespoň jako částečná protiváha pro rozhodnutí plynoucí z Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

6.5 Shrnutí

Českou republiku jsme si zařadili mezi státy, které jsou orientovány na liberální demokracii a její podtyp parlamentarismus s převahou zákonodárného sboru. Česká republika je zemí s rigidní (těžko změnitelnou) Ústavou, která nám určuje podobnu českého bikameralismu.

Parlament je jediným orgánem, který ve svých rukou drží zákonodárnou moc a dělí se na horní a dolní komoru. Dolní komora, Poslanecká sněmovna, má 200 členů, kteří jsou voleni na 4 roky a to poměrným systémem v rovné, přímé a tajné volbě. Senát má 81 stálých členů, kteří jsou voleni v přímé, rovné a tajné volbě, ale systémem většinovým. Senátoři jsou voleni ve 81 jednomandátových obvodech a obměňuje se a volí vždy 1/3 senátorů za 2 roky.

Dále jsem se věnoval funkcím poslanecké sněmovny a rovněž její kontrolní funkci, kterou může korigovat vládnutí vlády. Tento důležitý a účinný nástroj se jmenuje vyslovení nedůvěry vládě a rovněž silným nástrojem je interpelace kteréhokoliv člena vlády. K otázce rovnosti a nerovnosti českého bikameralismu jsem se dostal především v kapitole funkce Senátu, která naznačuje, za jakých okolností je Senát rovným partnerem Poslanecké sněmovně a za jakých okolností nikoliv.

Doba vzniku myšlenky na Senát v porevoluční době se nedá přesně určit. Můžeme s jistotou říci, že Senát byl sice zakotven v nové Ústavě České republiky platné od 1. 1. 1993, ale byl to jen prozatímní Senát, který existoval pouze na papíře, k faktické existenci Senátu došlo až v roce 1996, kdy také došlo poprvé k volbám do Senátu a bylo to poprvé v historii, kdy se volilo všech 81 členů, od té doby volíme v 1/3 obvodů jednou za 2 roky.

Senátor musí být starší 40 let a také jsme řekli, že může být navržen nejen za politickou stranu, občanské sdružení, ale může být i nezávislý, pokud získá 1 000 podpisů od voličů a uhradí kauci ve výši 20 000 Kč. Senátorovi pak vzniká mandát při první schůzi Senátu, kde skládá slavnostní slib. Mandát senátora je neslučitelný s mandátem poslance a jinými dalšími, které stanoví zákon. Senátorovi zaniká mandát v případě, že se ho sám vzdá, poruší slib, který složil, nebo například zemře.

Na funkcích Senátu se ukázala podoba českého bikameralismu. V otázkách týkajících se navržení ústavních soudců, rozhodování o ústavních zákonech, rozhodování o mezinárodních smlouvách, volby prezidenta (která se však mění na přímou), návrhu zákonů o styku obou komor, nebo v případě zbavení imunity senátora a vydání ho trestnímu stíhání, je Senát více méně rovnocenným partnerem, nebo dokonce autonomním orgánem. Souhlas Senátu je vyžadován i v případě nasazení jednotek armády České republiky do armádní akce, nebo v případě rozhodování o pobytu cizích vojsk na území České republiky. O v otázce státního rozpočtu, projednávání návrhů zákonů, návrhu zákonů o jednacím řádu Senátu i Poslanecké sněmovny, ale v jistém smyslu i v otázce volby prezidenta je

sice Senát účasten na jednání, přesto však definitivní přehlasování senátního veta je možné. V některých případech, jako je projednávání státního rozpočtu, je dokonce účast Senátu zcela vyloučena.

Je tedy český bikameralismus rovný, či nerovný? Na tuto otázku bude odpovězeno v poslední kapitole, kde se hodlám zamýšlet nad všemi možnými argumenty pro a proti Senátu a na jejich základě se pokusím vyvodit závěry. Již jednou jsem ve své práci hovořil o tom, že otázka zdali dvoukomorový parlament ano či ne, nebude zřejmě nikdy zcela uzavřena, protože skutečně na obou frontách jsou pádné argumenty.

7 Legitimita Senátu parlamentu České republiky

Po výše nastíněných faktech v různých kapitolách a podkapitolách o Senátu Parlamentu České republiky, se dostávám k závěrečné kapitole o Senátu, kde bych rád zsumíroval své dosud získané poznatky a vyhodnotil bych z nich pozitiva a negativa existence České Senátu. V závěru práce bych pak rád vyjádřil svůj vlastní názor na problematiku Senátu.

Na počátku bych uveřejnil články, které vycházely v době vzniku Senátu. Je třeba říci, že tyto články značně dokumentují tehdejší rozložení myšlenek ohledně Senátu v České republice. Občané viděli tehdejší spory o to, kolik má mít Senát členů, jestli má zastupovat územní celky, nebo ne, zdali má mít pravomoci, kterými se vyrovná nově vzniklé poslanecké sněmovně či ne. Všechny tyto otázky a jejich neustálé opakování se a měnění obsahu toho, co má být a nemá být Senát, občany a jejich názor na Senát značně ovlivnily. Jaký názor může mít člověk na nějakou organizaci, když vidí, že existuje sice na papíře, ale ne ve skutečnosti?

7.1 Diskuse okolo Senátu v letech 1993–1996

Například v článku Petra Fialy z roku 1993 se můžeme dočíst, že v roce 1993 na přelomu ledna a února má pouze 6 % obyvatelstva představu o tom, jakou by měl mít Senát úlohu v našem parlamentním systému. Dalších 50 % obyvatelstva neví o Senátu mnoho a dalších 27 % nemá o jeho úloze jasno. Na těchto údajích lze jasně pozorovat, že obyvatelstvo bylo zmatené, špatně informované a dezorientované.⁴¹ Česká republika však není jediným státem, který kdy musel odborně zvažovat existenci druhé komory. Na negativním pohledu na český Senát se podepsaly především špatné zkušenosti z první republiky, dále pak neinformovanost a chování politiků nově vzniklé České republiky, kteří se báli, že jejich nově vzniklá Poslanecká sněmovna, bude mít v Senátu nepřítele. Autor článku se domnívá, že není třeba druhých komor pouze ve velkých státech, že nemusí fungovat na nějakém předem daném a kategorickém principu, ale že je jich třeba pro zlepšení politické a kulturní situace ve státech. Senát jako reprezentant územních celků připadá Fialovi jako dobrá myšlenka, český Senát však mezi reprezentanta územních celků zařadit nemůže. Sice se volí v 81 jednomandátových obvodech, ale tyto obvody jsou uměle vytvořené a kandidát v daném volebním obvodu, nemusí nutně bydlet a žít v daném regionu. Přesto se Fiala domnívá, že je možné, aby český Senát vznikl, a čekají ho podle něj světlé zítřky.

V tehdejším periodiku *Svobodném slovo*, se poslanci vyjadřovali k návrhu Senátu různě. Levice odmítala transformaci všech 174 poslanců federálního shromáždění v nové senátory a zároveň upřednostňovala volbu prezidenta, před vznikem Senátu. Naopak pravice se jasně vyjádřila pro

41 Viz. FIALA, P., *Zbytečný Senát?* In: Proglas, 1993, roč. 4, č. 2, s. 11–16.

vznik druhé komory, která by měla fungovat ihned od vzniku nové ústavy, avšak dle pravice, jinak než transformací všech 174 poslanců federálního shromáždění to nepůjde. Toto bylo napsáno ve svobodném slovu z roku 1992.⁴²

V témže deníku, ovšem v čísle vydaném o rok později, tedy v době, kdy již existovala Česká republika, s novou Ústavou, se role otáčí. Levice, která hlasovala pro schválení Ústavy, která předpokládá vznik druhé komory, jako orgánu, který vyvažuje proces tvorby a přijímání zákonů, najednou pro Senát hlasovat nechce. V článku se objevuje informace, že Senát je zárukou širší diskuse o přijímaných zákonech a je demokratickou pojistkou proti Poslanecké sněmovně, která by v případě ovládnutí jednou stranou nekontrolovatelná. Levice však tvrdí, že platy za úřady 81 senátorů jsou příliš nákladné a tak by se Senát zřizovat neměl. Levice jedním dechem dodává: „vždyť jsme se tento rok přesvědčili o tom, že to jde i bez Senátu“. Levice však zapomněla na to, že hlasovala pro Ústavu platnou od 1. 1. 1993 a každému je jasné, že Ústava jako nejvyšší právní síla a zákon České republiky se přijímá na delší časové období a bylo by nesmyslné jej po roce měnit. Navíc vypustit Senát z nově přijaté Ústavy, která se opírá o dvoukomorový parlament, by bylo gesto, podkopávající autoritu těch, kteří hlasovali pro tuto Ústavu.⁴³

O patové situaci z roku 1993 se zmiňují i České a moravskoslezské zemědělské noviny z roku 1993, které jasně dokumentují vychytralost Poslanecké sněmovny. Při přijímání Ústavy se hovořilo o tom, že do doby, než bude uzákoněn Senát, bude jeho funkci plnit prozatímní Senát. Jenže o prozatímním Senátu se v Ústavě hovoří jen velmi obecně. Není zde napsán způsob volby do prozatímního Senátu a s návrhem, že senátory se stanou všichni bývalí poslanci federálního shromáždění, se v Poslanecké sněmovně nepodařilo uspět. Poslanecká sněmovna však nemusela smutnit, protože Ústava praví, že v případě, že Senát není ustaven, je Poslanecká sněmovna nerozpustitelná. Z této patové situace však někteří političtí činitelé mají strach a tak se objevují návrhy na předčasné volby do Senátu. Druhou cestou se zdála být novelizace Ústavy, která by odňala nerozpustitelnost poslanecké sněmovně v době, kdy plní i funkci Senátu. Můžeme tedy vidět, že problémů ohledně Senátu bylo dost a prosadit nějaké řešení bylo značně obtížné, protože o všech rozhodnutích rozhodovala bezvýhradně Poslanecká sněmovna, která v daný okamžik byla hlavní politickou silou České republiky.⁴⁴

Když postoupíme do roku 1996, kdy se poprvé měl Senát skutečně zrodit, objevuje se článek v Plzeňském deníku, který otiskl rozhovor s jedním z kandidátů do Senátu. V článku se na obhajobu

42 Viz. Autor (kpt). *Trafika pro poslance?* In: Svobodné slovo, listopad, 1992, roč. 48, č. 259, s. 1, 3.

43 Viz. HIRŠ, P. *Senát ano či ne?* In: Svobodné slovo, říjen, 1993, roč. 49, č. 242, s. 5.

44 Viz. SLÁDKOVÁ, K. *Senát zplozen, ale nenarozen.* In: České a moravskoslezské zemědělské noviny, březen, 1993, roč. 3, č. 55, s. 4.

Senátu můžeme dočíst, že role Senátora má být posuzovat návrh zákona v dlouhodobějším časovém horizontu, že obvod, který zastupuje, může kopírovat okres, ze kterého pochází, a tak může být přímým hlasem voličů ze svého obvodu, my však víme, že Senát nezastupuje územní celky. „Senát je zárukou stability ve společnosti, kde se demokratická politická kultura teprve rozvíjí. Senát musí zabránit extrémnostem jako například majoritní obsazení poslanecké sněmovny jednou stranou a následně její nezřízené a nekontrolované vládnutí. Kandidát do Senátu, Václav Mezřický, sice říká, že senátor zastupuje obvod, který se může krýt s okresem, ze kterého senátor pochází a být tak přímým hlasem voličů z daného okresu, zároveň však dodává, že senátor nemá posuzovat zákony z úzce skupinového zájmu, ale naopak ze zájmů veřejných a celospolečenských.“⁴⁵

7.2 1996-Současnost

Zdali má Senát v České republice smysl a je Poslanecké sněmovně rovnocenným partnerem, či se jedná o nerovný bikameralismus, kde Senát plní pouze úlohu poradního orgánu, který se dá téměř vždy přehlasovat? To jsou hlavní argumenty zastánců a odpůrců Senátů. Senát je pro Poslaneckou sněmovnu více než jen poradním orgánem, jak jsme zjistili v jeho funkcích, ale na druhou stranu nemůžeme říci, že je rovnocenným partnerem. Bylo již řečeno, že Senát může být obejit a přehlasován při přijímání návrhů zákonů, může být přehlasován i v případě volby prezidenta (která se nyní mění na přímou volbu), a stejně tak je vyřazen i z projednávání návrhu státního rozpočtu.

Stále méně se objevují návrhy na zrušení Senátu, je tedy možno se domnívat, že na Senát si lidé a politici zvykli a přijali ho. Diskuse se tak nadále točí okolo toho, jaký by měl Senát být, spíše než nad tím, zdali má vůbec existovat. Mezi nejčastějšími návrhy můžeme najít návrh, že by se Senát měl zabírat dlouhodobými tématy, na které v Poslanecké sněmovně nezbývá dostatek času. V otázkách posílení či oslabení role Senátu hovoříme o otázce posílení či oslabení bikameralismus. Je třeba mít na paměti, že změna bikameralistického uspořádání by značně měnila i Ústavu, která je nejvyšší právní silou v České republice. Změna ústavního zákona je v České republice jedním z nejsložitějších procesů a tak Senát zůstává nadále institucí, která funguje jako místo pro delší a širší diskusi, ale může být téměř vždy obejit Poslaneckou sněmovnou.

V průběhu prvních let fungování Senátu, se objevil obnovený návrh na transformaci Senátu jako zástupce územních celků. Tato myšlenka se objevuje při příležitosti vzniku krajů v roce 2000. Můžeme pozorovat, že někteří senátoři jsou z jistého úhlu pohledu reprezentanty svých obvodů, ale v Ústavě není tato skutečnost zakotvena. Od Senátu jako zástupce územních celků se upustilo.

45 Viz. MĚŘICKÝ, V. *Senát je zárukou stability*. In: Plzeňský deník, červenec, 1996, roč. 5, č. 176, s. 5.

Objevily se však jiné návrhy. Například aby se prodloužila jednací doba Senátu na 60 dní, aby nebylo možno veto Senátu k nějakému návrhu zákona přehlasovat v Poslanecké sněmovně, aby Senát nejmenoval pouze ústavní soudce, ale také členy rady České Národní Banky a jiné. Obecně můžeme říci, že byl opakovaně vznesen požadavek na to, aby Senát plně využíval své dosavadní pravomoci a ještě je spíše dále rozšiřoval. Senát by se měl věnovat návrhům zákonů dlouhodobějšího charakteru, jak již bylo řečeno a tak využívat u některých jiných návrhů zákonů své právo, se návrhem zákona nezabývat.⁴⁶

„Stane-li se Senát sebevědomější a bude využívat všech svých možností a nástrojů, které má k dispozici, stane se jeho role srozumitelnější společnosti a následně se promítne tato skutečnost do účasti ve volbách.“ V Senátu je značně důležitá i role senátorů samotných, jako osobností, které jsou význačnými reprezentanty politických stran, nebo reprezentanty, kteří jsou známí svou pověstí ve svých volebních obvodech.⁴⁷

Objevují se i negativní názory, jako je názor R. Suchánka, pro kterého je *„Senát zbytečným appendixem našeho ústavního systému.“* Neutrální názory hovoří o tom, že role Senátu v běžném zákonodárném procesu je zanedbatelná, ale role Senátu v přijímání návrhů ústavních zákonů je zanedbatelná a nezastupitelná.

Větší počet příznivců nachází stanovisko na reformaci Senátu jako celku. Menší počet příznivců vyjadřuje svůj souhlas s rozšířením pravomocí Senátu, nebo s posílením dosavadních funkcí. Nejčastějším návrhem na reformaci Senátu je ztotožnění volebních obvodů se 14 kraji, které jsou samosprávnými celky v České republice po zániku okresů. Problém však nastává v momentě, kdy zjistíme, že 81 senátorů, tedy 81 volebních obvodů není číslo beze zbytku dělitelné 14. Musel by se tak snížit počet senátorů. Kromě počtu senátorů by se musel zvážit i problém obměňování 1/3 senátorů jednou za 2 roky a dělení krajů do rovnocenných skupin (obvodů), které by bylo těžké rozdělit na základě počtu obyvatel v jednotlivých krajích.

Na závěr bych rád shrnul klady a zápory Senátu v tabulce, kde se odráží jak námitky materiálního charakteru, tak i ideového charakteru. Stejně jako námitky se objevují i názory podporující Senát:

46 Viz. KYSELA, J. pozn. 13, s. 478.

47 KYSELA, J. pozn. 13, s. 578.

Proti	Pro
Zabezpečit fungování Senátu je nákladné (platy senátorů, budova Senátu atd.).	Zajistit orgán, který má fungovat jako ústavní pojistky a kontrolní orgán, je sice nákladné, ale neexistence Senátu by mohla stát daleko více.
V historii se Senát neosvědčil, prvorepublikové zkušenosti nejsou kladné.	Prvorepubliková zkušenost se nedá srovnávat s dnešní zkušeností (dnešní Senát je totiž nerozpustitelný a volí se do něj většinovým systémem).
Dosavadní zkušenost říká, že české zákonodárství může fungovat i bez Senátu.	Dosud nemohl Senát využít své pravomoci vládnout na místo Poslanecké sněmovny, protože jsme neměli doposud krizi v PS.
Legislativní proces se zpomaluje.	Legislativní proces je kvalitnější a Senát filtruje špatná rozhodnutí Poslanecké sněmovny.
Odlišné složení obou komor může paralyzovat zákonodárský proces.	Senát stabilizuje a koriguje funkci Poslanecké sněmovny, svár mezi oběma komorami je principem demokracie.
Pokud nemůže Poslanecká sněmovna fungovat, může přebrat její působení předsednictvo.	Předsednictvo přesahuje svou působnost v případě, že by vykonávalo tuto funkci, tu má podle Ústavy vykonávat Senát.
Možnost Poslanecké sněmovny kdykoliv přehlasovat Senát, jej činí pochybným.	Při přijímání ústavních zákonů, mezinárodních smluv, volebního zákona, k vyhlášení válečného stavu, nebo k vyjádření souhlasu o pobytu vojsk na území České republiky je rozhodnutí Senátu, Poslaneckou sněmovnou nezvratitelné.
Ústavní pojistkou v České republice je prezident, není třeba další ústavní pojistky.	Senát je ústavní pojistkou i proto, že se podílí na volbě prezidenta (zamezí tak jednostranné volbě). Tato funkce už je však minulostí, vzhledem k tomu, že prezident se bude volit přímo.

48 Převzato od DAVID R. pozn. 20, s. 26–27.

8 Závěr

Závěr bych rád rozdělil na dvě části. V první části bych rád zsumíroval závěry a poznatky, ke kterým jsem došel. Ve druhé části bych se pak více věnoval především druhé polovině práce, která je věnovaná převážně Senátu Parlamentu České republiky a vyjádřil bych zde i svůj názor na danou problematiku.

Ve své práci jsem došel k závěru, že nejčastějším politickým systémem demokratických, západních zemí je liberální demokracie, kterou můžeme také nazývat polyarchií. Liberální demokracie je však tak široký pojem, že o ní hovoříme kdykoliv, kdy v zemi probíhají svobodné volby, kde platí rovné hlasovací právo a voleb se účastní více než jedna politická strana. Liberální demokracii proto dělíme na parlamentní, prezidentskou a poloprezidentskou formu vlády. Zabýval jsem se především parlamentarismem a jeho dělením, protože pro téma méj práce nejsou zbylé dvě formy vlády důležité.

Parlamentarismus, který předpokládá víceméně pouze reprezentativní funkci prezidenta republiky, se dělí na různé typy. Můžeme jej rozdělit na parlamentarismus s převahou zákonodárného sboru, premiérský parlamentarismus a parlamentarismus se silným vlivem jedné strany. Obširněji jsem se opět věnoval tomu rozdělení, které je důležité pro mou práci. Parlamentarismu s převahou zákonodárného sboru je formou vlády v České republice. Důležitou složkou parlamentarismu je parlament, věnoval jsem se tedy hlavním funkcím parlamentu a následně jeho dvoukomorové variantě, která se nazývá bikameralismus.

Bikameralismus neboli dvoukomorový parlament je jednou z nejdiskutovanějších otázek parlamentarismu. Obě strany, ať zastánci nebo odpůrci druhých komor, mají pádné argumenty, kterými zastávají svůj postoj. Osobně se přikláním k existenci druhých komor a přikláním se k argumentům podporující horní komory jako místa, kde má docházet k širší a delší diskusi především o tématech, na která dolní komora nemá tolik času. Horní komory rovněž slouží jako instituce, která brzdí vliv a sílu dolní komory, která je většinou silnější. Horní komory mohou opravovat rozhodnutí dolních komor a mohou ho podrobit širší diskusi. Na základě postavení obou komor a jejich funkcí, hovoříme buď o symetrickém, nebo asymetrickém bikameralismu. Smysl druhých komor vidím především právě v jejich doplňkových funkcích, jako instituce, která jsou zde proto, aby se vládnutí dolní komory nestalo neomezené a bylo vyvažováno.

Ve druhé části práce jsem přešel z obecného vymezení na konkrétní převedení obecných principů na Českou republiku. Česká republika je liberálně-demokratický stát, jehož nejvyšší zákon s největší právní silou je Ústava České republiky. Naše Ústava je rigidní, tedy těžko změnitelná a zde na-

stupuje naše druhá komora, která je nutná ke změně ústavního zákona. Toto je první bod, kde upozorňuji sílu Senátu. Ústava tedy hovoří o dvoukomorovém parlamentu, jehož dolní komora je Poslanecká sněmovna a horní komorou je Senát. Poslanecká sněmovna má 200 členů a volíme do ní jednou za 4 roky a to poměrným volebním systémem. Senát jako jediná instituce využívá většinového volebního systému s uzavřeným druhým kolem. Má 81 členů, kteří jsou zvoleni v 81 jednomandátových obvodech. Obměňuje se vždy 1/3 senátorů jednou za 2 roky. Mandát poslance trvá 4 roky, mandát senátora trvá 6 let. Hovoříme o asymetrickém bikameralismu, kde Senát má možnost vyjadřovat se ke všem návrhům, které navrhuje Poslanecká sněmovna, vyjma návrhu zákona o státním rozpočtu. Asymetrie se neprojevuje pouze v tomto vyřazení Senátu z projednávání státního rozpočtu, ale projevuje se i v tom, že i když se Senát může vyjádřit ke všem ostatním návrhům zákonů, může být vždycky přehlasován. Souhlas Senátu je však nutný k vyhlášení války, k odeslání vojenských sil České republiky do cizí země a k souhlasu o pobytu cizích vojsk na území České republiky. Stejně tak nutný je souhlas Senátu v otázkách mezinárodních smluv a jak jsem již řekl i ke změně ústavy.

Kritik by řekl, že nepotřebujeme Senát, pokud může být vždy přehlasován a z některých projednávání návrhu o státním rozpočtu je dokonce vyřazen. Jako zastánce Senátu bych však namítl, že i když Senát může být přehlasován, tak přesto je důležitou institucí, která funguje jako vyvažující instituce, kde dochází širší shodě a delší diskusi. Takovou teorii můžeme podpořit současným zjištěním, že při vládě koalice, která je středo-pravicová, je Senát obsazen z nadpoloviční většiny levicovou ČSSD. Lidé, kteří nebyli mezi většinou, která zvolila současné obsazení Poslanecké sněmovny, se rozhodli jako protiváhu, vytvořit většinu v Senátu.

Mezi další klady pro existenci Senátu řadím i fakt, že je nutná 3/5 podpora všech senátorů při hlasování o změně ústavního zákona. Ústava, jež má nejvyšší právní sílu v České republice a je to závazný dokument, na kterém stojí novodobá Česká republika, se musí v případě změny probírat na půdě obou komor. Proto musí být velmi obtížné, aby prošel návrh na změnu ústavního zákona a je nutné, aby o tomto návrhu hlasovaly obě komory.

Po funkcích Senátu jsem přešel k legitimitě Senátu, která je asi nejdiskutovanějším tématem, které se okolo Senátu diskutuje. Než začal Senát fakticky fungovat v roce 1996, bylo okolo jeho vzniku mnoho diskusí a variací na různá témata. Jednalo se o počet senátorů, volební systém, délce mandátu atd. Nakonec byl Senát ustanoven tak, jak jej známe dnes a to i přes odpor některých poslanců nově vzniklé Poslanecké sněmovny v roce 1993. Je logické, že dokud Senát neexistoval, cítila se Poslanecká sněmovna neohrožená a mohla vládnout libovolně a viděla v Senátu potencionálního konkurenta.

Na závěr bych se rád vyjádřil k tabulce, kterou jsem přebral z knihy Romana Davida a která mi přijde vzhledem k problematice Senátu nejvýstižnější. K materiální stránce se kloním pozitivně, je sice nákladné, ale jsou to vynaložené peníze do instituce, která má zachovávat demokratický princip a vyvažovat zákonodárný proces. Taková instituce je podle mě potřebná, aby vyvažovala rozhodnutí Poslanecké sněmovny.

Ohledně prvorepublikové zkušenosti nemohu soudit, protože rozsah práce nedovoluje se zabývat Senátem za první republiky, přesto mi tento argument nepřijde dostatečný proč Senát nemít, protože chyby, které byly v prvním Senátu obsaženy, jsou v novém (současném) Senátu odstraněny.

Vládnout a vydávat zákony bez Senátu je možné, ale je dobré, že existuje instituce, která vládnutí dolní komory parlament vyvažuje. Doposud nemohl Senát využít asi své nejsilnější pravomoci, kterou je schvalování návrhů zákonů místo Poslanecké sněmovny, kterou Senát může využívat v případě rozpuštění Poslanecké sněmovny.

Argument, kterého využívá velká většina odpůrců horních komor zní, že horní komora zpomaluje zákonodárný proces. Argument můžeme považovat za pravdivý, ale zároveň horní komory fungují jako dozorcí nad zákonodárným procesem, podrobují ho delší a širší diskusi a tak mohou filtrovat jistá pochybná rozhodnutí. Český Senát je uzpůsoben tak, aby se schvalování zákonů neocitlo na mrtvém bodě, protože může být vždy nakonec Poslaneckou sněmovnou přehlasován.

Můj názor na Senát parlamentu České republiky asi nejvýstižněji vystihuje bod číslo č. 5, který říká, že odlišné složení obou komor a jejich svár je základním principem demokracie. Demokratický princip funguje na bázi vlády lidu a názorové konfrontaci. Zastávám názor, že právě střet názorů mezi většinou v Poslanecké sněmovně a menšinou, která zvolila své zástupce do Senátu.

Když jsem řekl, že Senát funguje jako filtr špatných rozhodnutí, ale může být nakonec vždy přehlasován, čímž nedochází k umrtvení přijímání návrhů zákonů, rovněž jsem tím otevřel cestu ke kritice toho, co již bylo řečeno, že Senát může vždy přehlasován, což jej činí pochybným. Taková však je funkce Senátu, je to instituce, která má dohlížet na zákonodárný proces, má jej podrobit širší a delší diskusi a snažit se alespoň částečně ovlivnit průběh přijímání návrhu zákona. Senát však není možné přehlasovat za všech podmínek a podržuje si některé pravomoci v situacích, kdy přehlasován být nemůže (změna ústavy, přijímání mezinárodních smluv, vyhlášení vojenského stavu apod.).

K poslednímu bodu, že Senát se podílí na volbě prezidenta, který je ústavní pojistkou se vyjadřovat nebudu, jelikož příští volba prezidenta se bude konat volbou přímou. Zastávám však názor, že dokud se podílel na volbě prezidenta i Senát, byla volba prezidenta demokratičtější, protože musel získat 3/5 většinu jak v Poslanecké sněmovně, tak i v Senátu. Na závěr mohl být Senát ve třetím kole volby přehlasován, přesto se však na volbě podílel, což je dle mého názoru důležité.

Senát je institucí, která podporuje demokracii v našem státě, je institucí, která má svá nezcizitelná práva a funkce, které omezují Poslaneckou sněmovnu a nenechávají ji tak vládnout svévolně. I přes kritiku, které čelil ve svých počátcích, nadále vykonává svou činnost a snaží přispívat svou měrou k politickému životu v České republice. Účast v senátních volbách by měla nabírat pro voliče na důležitosti, protože svojí volbou mohou ovlivnit politické dění v zemi, ve které žijí.

9 Použitá literatura:

- 1) HEYWOOD, A. *Politologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-95-5.
- 2) ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií: [empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě]*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-461-3.
- 3) CABADA, L., KUBÁT, M. a kolektiv. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-076-5.
- 4) ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie: [srovnávací analýza demokratických politických systémů]*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-348-2.
- 5) HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., ŠEDO, J. *Politické systémy*. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-23-5.
- 6) KYSELA, J. *Dvoukomorové systémy*. 1. vyd. Praha: Eurolex, 2004. ISBN 80-86432-89-0.
- 7) DAVID, R. *Ústava České republiky: úplné znění doplněné poznámkami, úvodem do problematiky a výběrem ze soudních případů ; Listina základních práv a svobod*. 2. rozšířené vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1997. ISBN 80-7182-007-5.
- 8) VODIČKA, K., CABADA, L. 1. vyd. *Politický systém České republiky : historie a současnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-718-3.
- 9) SUCHÁNEK, R., JIRÁKOVÁ, V., at alii [sic]. *Ústava České republiky v praxi : 15 let platnosti základního zákona*. 1. vyd. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-18-9.
- 10) SOBOTKA, P., PITHART, P., Kancelář Senátu. *Deset let českého Senátu : 1996-2006 : Parlament České republiky*. Praha: HQ Kontakt, 2005. ISBN 80-239-6968-4.
- 11) KYSELA, J. *Senát v České republice - proč a jaký? : sborník příspěvků*. Praha: Kancelář Senátu, 1999. ISBN není uvedeno.
- 12) LEBEDA, T., MALCOVÁ, K., LACINA, T. *Volby do Senátu 1996 až 2008*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009. ISBN 978-80-7330-175-0.
- 13) FIALA, P., *Zbytečný Senát?* In: Proglas, 1993, roč. 4, č. 2, s. 11–16.
- 14) Autor (kpt). *Trafika pro poslance?* In: Svobodné slovo, listopad, 1992, roč. 48, č. 259, s. 1, 3.
- 15) SLÁDKOVÁ, K. *Senát zplozen, ale nenarozen*. In: České a moravskoslezské zemědělské noviny, březen, 1993, roč. 3, č. 55, s. 4.
- 16) MĚŘICKÝ, V.; Zaps. Pavel Verner. *Senát je zárukou stability*. In: Plzeňský deník, červenec, 1996, roč. 5, č. 176, s. 5.
- 17) KOTAS, J., V. *Lavírování okolo Senátu*. In: České a moravskoslezské zemědělské noviny, prosinec, 1993, roč. 3, č. 295, s. 4.